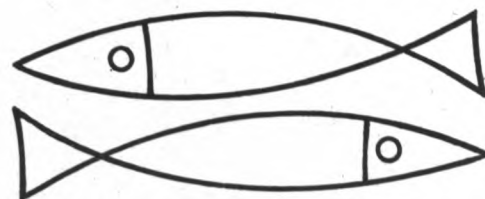


OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

adm.: merelthove 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Gods filantrophie

☆ EEN AFGELUISTERD GESPREK

Wat een geluk dat er in Paulus' tijd nog geen telefoon bestond... De man was (u herkent de situatie) genoodzaakt nog eens een „ouderwetse” brief te schrijven. En die is voor ons bewaard.

Zodoende kunnen we als het ware een gesprek tussen twee collega's afluisteren, zij het — op papier — een één-zijdig gesprek. Wat Paulus vertelt maakt het meeluisteren bijna onbehoorlijk. Hij heeft het immers onder meer over een attest — en dat nog wel van een hele gemeente. Een attest met aantekeningen, en u weet: dat is niet zo best.

Paulus, de kinderloze, schrijft aan zijn collega als aan een eigen zoon: mijn waar kind (Tit. 1 : 4), een zoon waar hij trots op is. Hij heeft Titus op het eiland Creta achtergelaten (1 : 5) en Titus woont en werkt dus midden tussen de Cretenzen. Dominee op Creta — 't zal je kind maar wezen! Want wat zijn die Cretenzen voor mensen? We lezen al vroeg over hen, onder andere bij de vermelding van Davids lijfwacht: de Krethi en de Plethi: En waar de Plethi wel dezelfde zijn als de Philistijnen (Palestina), geeft het te denken, dat de Krethi in één adem met hen genoemd werden.

★ SIGHTSEEING OP CRETA

Een beste naam hadden ze niet, zelfs nog niet in Paulus' dagen. Paulus citeert één van hun eigen profeten, zo'n man bij wie ze zweren. U weet wel: leugenaars, zijn de Cretenzen altijd, beesten en vadsige buiken.

In één adem voegt Paulus er aan toe: en dit getuigenis (attest) is wáár. En daarmee rekent hij kort en krachtig of met het sofisme, het hersenbrekertje uit het eerste deel van het citaat. Hij vindt er bepaald geen doekjes om: onbetrouwbaar, lui, direct klaar met het mes, heetbloedig en lichtgeraakt en niet vies van oneerlijke winst, grootsprekers (zelfs de besnedenen) — 't lijken wel gang-

sters, leden van een Maffia-bende. Drank en vrouwen (1 : 5 v.v.), rebellie en anarchistische neigingen (3 : 1).

Over wie gaat het nu eigenlijk? Over de, over alle Cretenzen? In zekere zin wel. Maar in het bijzonder over de gelovigen, de heiligen op Creta: de gemeente van Jezus Christus. Je zou zeggen: wat moet daar in de wereld van terecht komen? En dan moet die gemeente nog ouderlingen en diakenen leveren ook... (1 : 5 v.v.).

★ ZONSOPGANG

Nu, om daar orde op zaken te brengen, heeft Paulus zijn „zoon” op Creta achtergelaten: „om in orde te brengen wat verbetering behoefde”. Een hopeloze zaak? Welnee, het begin is al gemaakt (2 : 11): want de genade Gods is verschenen... We laten Paulus nóg eens aan het woord — hij wil ons zo graag achter de schermen laten zien —: toen de goedertierenheid en mensenliefde van onze Heiland en God verschenen... (3 : 4) Laten we dat vooral niet vergeten: hier geeft God zich bloot. Wat beweegt Hem? Zouden wij op Creta hebben willen wonen? Nietwaar — daar voelen wij ons gauw te goed voor. Maar God niet... En uit Paulus' woorden blijkt precies Gods bedoeling: Hij wil mild, goed, vriendelijk, „lief” zijn voor de mensen. Hij is een en al filantrophie — of 't nu gaat om Cretenzen of ons.

Datis gebleken: de genade, de goedertierenheid, de mensenliefde van God „verscheen” — een zonsopgang over een donkere wereld (Luk. 1 : 79; Jes. 9 : 1): alles straalde ervan! Hoe? Wanneer? U verwacht iets bijzonders, opvallends? Welnu — of misschien toch: een stuk of wat Joden(genoten) kwamen uit Jeruzalem terug (Hand. 2 : 10). Op een andere dag legde er een schip aan... een onaanzienlijk mannetje ging aan wal, samen met een jonge man. En weer een andere keer landde Apollos (3 : 13). Die

zijn aan de praat geraakt in de synagoge en daarbuiten. Ze hadden de Cretenzen 't een en ander te vertellen. En toen ging er voor sommigen een lichtje op, nee een gróót licht. Ze voelden zich als herboren. Alsof ze smerig en wel in bad waren gegaan en schoon er weer uitgekomen.

★ EEN ZEE VAN LIEFDE

Ja, dat beeld gebruikt Paulus (3 : 5), en wij denken aan de doop. Terecht? In Bunschoten-Spakenburg staat een vrij nieuwe kerk: het middengedeelte is verdiept, net een zwembassin. Alleen staan er stoelen en banken in. En over de mensen die daarop zitten golft Gods goedertierenheid en mensenliefde heen in goed verstaanbare woorden. Deze beeldspraak van Paulus is niet vreemd aan de H. Schrift (Joh. 15 : 3; 1 Pt. 1 : 22, 23, 25; Ef. 5 : 26; vgl. 1 Cor. 15 : 32; 6 : 11). De Cretenzen — en wie al niet — zijn overspoeld door de reinigende (2 : 14), heiligende, reddende, vernieuwende evangelieprediking: ze werden herboren mensen. De verschijning van Gods genade in deze wereld in de nacht van Christus' geboorte in Bethlehem was belangrijk. Maar belangrijker is de verkondiging van die verschijning van Gods goedertierenheid en mensenliefde. En dát is het bijzondere dat er, ook op Creta, gebeurd is. Zeker, ze hebben zich ook laten dopen, met hun huis(gezin). Maar het ene beeld sluit bij het andere aan, voor deze mensen die een zee van water rond hun eiland hadden, daar waar sinds de dagen van Minos (het labyrint waar je niet uitkwam!) een zee van bloed van mensenoffers was gevloeid. Een oude, hoge beschaving en mensenoffers? Maar welke beschaving, hoe hoog ook, stelt het zonder offers van mensen — al was het ook bij een gijzeling?

★ NOG MEER LICHT

Toch is het alleen de komst van de (be)middelaar Jezus Christus die leidt tot wezenlijke verandering, tot vernieuwing door de Heilige Geest (3 : 5-7). Niet Paulus, niet Titus, niet Apollos is zo knap om het verloren paradijs te herstellen. Daar heeft Jezus de Geest van God voor gezonden en dié maakt de woorden van een Titus krachtig, dynamisch (Rom. 1 : 17). Op Creta. En in de tijd waarin het oude avondmaalsformulier is opgesteld en vertaald door Datheen. Een tijd, getuige de schilderijen

van Breughel en Rubens, Frans Hals en Jan Steen, van wijntje en trijntje, eten, drinken en vrolijk zijn. Een tijd waarin de heksenwaag in Oudewater een doodernstige zaak is en het bijgeloof welig tiert. Een wereld van geuzen en spanjolen, kapers en koloniale. Een tijd van slavenhandelaren en staalmeesters, van muiterijen en hoog oplopende kerkelijke twisten die op de vuist beslecht werden en van lynchpartijen — de gebroeders De Witt hebben in de gezichten van hun vijanden de barbaarsheid van hun tijd afgespiegeld gezien. Mensen voor wie op de Dordtse Synode het avondmaalsformulier werd herzien... Nu ja, als we de gecultiveerde onmenselijkheid van onze eigen tijd bezien, maakt het dan veel verschil met die van bijv. de Cretenzen in de hellenistische wereld? Voor hen en ons is er maar één lichtpunt: de zonsopgang van Gods genade en mensenliefde. En ook één toekomstverwachting (2 : 13 v.):... verwachtende de zalige hoop en de verschijning der heerlijkheid van onze grote God en Heiland, Christus Jezus, die Zich voor ons heeft gegeven om ons vrij te maken van alle ongerechtigheid, en voor Zich te reinigen een eigen volk, volijverig in goede werken!

IN DIT NUMMER

- Pagina 381
Ds E. R. Postma,
Gods filantrophie
- Pagina 382
Drs H. de Jong,
Maagdelijke geboorte
- Pagina 384
Ds H. Smit,
De Naam van het Evangelie
- Pagina 385
Prof. dr J. Meulink,
Het huwelijk in de branding
- Pagina 387
Ds G. Visser,
Brood der smarten
- Pagina 389
Prof. C. Veenhof,
De ethiek van het leninistisch marxisme
- Pagina 390
Prof. dr A. Th. van Deursen,
Zevenhonderd jaar geschiedenis
- Pagina 391
Dr F. van der Meer, †
Christen zijn „door-de-week” (1)
- Gedichten door het gehele nummer:
Adventboodschap uit: Goudraad uit
Vlas - Uitg. Kok te Kampen
Een Kerstlied uit: Bid om Vrede -
Uitg. AMBO te Utrecht
Kerstlied uit: Verz. Gedichten -
Uitg. Het Spectrum, Utr.-Antw.
Modern Kerstfeest uit: Een vlinder
van God - Uitg. Kok te Kampen

H. DE JONG — AMSTERDAM

MAAGDELIJKE GEBOORTE

*Aanschouwt de rots, waaruit gij gehouwen zijt
en de holte van de put, waaruit gij gegraven zijt.*

Jes. 51:1b

Ons tijdsgewricht heeft iets van een smeltkroes. Niet een waar we zelf ingaan, zoals in periodes van vervolging, maar de dingen die wij geloven worden er vandaag in gegooit. Men wil zien wat ze waard zijn. Men wil nagaan of wij misschien onnodige ballast met ons meezeulen op de toch niet zo gemakkelijke weg des levens. Het zou jammer zijn als we onnodig belast de tocht maakten en als we ons inspanden om nutteloos geworden dingen te bewaren. Zo zien we in onze dagen dat ook het leerstuk van Christus' geboorte uit de maagd van alle kanten beklopt en bevoeld wordt. Is het werkelijk nodig dat we die geloven? Of is dit dogma een gevolg van een verkeerd lezen van de Bijbel? Niemand moet onrustig worden, wanneer deze vragen openlijk opgeworpen worden. Wanneer we er namelijk heus op ingaan en dan tot de konklusie komen dat de Schrift deze geboorte van Christus uit de maagd duidelijk leert, dan kan het zijn, dat God de nieuwe aandacht die wij er aan geven, wil zegenen, zodat dit oude dogma opnieuw gaat stralen en een feestelijk licht laat vallen in onze donkere en zorgelijke tijd. In een tijd van vragen moeten wij niet wanhopen aan het antwoord, anders wordt ons vragen een modedegril en niets meer. Zo vaak al in de geschiedenis heeft de Heilige Geest ons door bestrijding heen verder geholpen in het verstaan van de openbaring.

☆☆☆

De nieuwe aandacht, die we vandaag naar aanleiding van de twijfel en de bestrijding geven aan Christus' geboorte uit de maagd, levert wel degelijk iets op. En wel voorop deze ontdekking dat het thema van de maagdelijke geboorte op vele plaatsen in de Schrift aangeslagen wordt. Echt niet enkel in Mattheüs 1 en Lukas 1. De maagdelijke geboorte hoort, zo mag je zeggen, karakteristiek tot de stijl van Gods heilshandelen. Dit leerstuk zou inderdaad iets sprookjesachtigs krijgen, wanneer we er uitsluitend en alleen mee te maken kregen rondom de geboorte van onze Zaligmaker. Zeker, daar vooral en daar ook wel in de meest diepe zin, maar het hele Oude Testament is er een krachtig voorspel op. Opmerkelijk, wanneer de engel

Maria spreekt over dit wonder dat aan haar geschieden zal: „De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom zal ook het heilige, dat verwerkt wordt, Zoon Gods genoemd worden” — dan gaat Gabriël zo verder: „En zie, Elisabeth, uw verwante, is eveneens zwanger van een zoon in haar ouderdom en dit is reeds de zesde maand voor haar, die onvruchtbaar heette.” Hier is, in de persoon van Elisabeth, het hele Oude Testament opgeroepen als getuige om het wonder van de geboorte uit de maagd geloofwaardig te maken. In de persoon van Elisabeth zijn al die vrouwen aanwezig, die bij de mensen onder het oordeel van de onvruchtbaarheid zijn doorgegaan, maar die door God tot hoekstenen van het huis Israëls verheven zijn: Sara, Rebekka, Rachel, de moeder van Simson, Hanna en wie er verder nog genoemd kunnen worden. Hun overkwam geen maagdelijke geboorte in de strikte zin van het woord, maar ze konden vanuit hun ervaring wel getuigen, dat God voor zijn werk niet afhankelijk is van menselijke vruchtbaarheid. In het Oude Testament draait als een vliegwiel het rad der geboorte, dat is waar. Lees maar de vele geslachtsregisters. We moeten zeggen, dat de Almachtige en Vrijmachtige God zich verregaand bedienend heeft van het menselijke teelvermogen. Hij heeft gewerkt in de lijn der geslachten. Hij zelf staat achter dat verwekken en baren waar het Oude Testament zo merkwaardig vol van is. Maar op vitale keerpunten in de geschiedenis van het heil, steekt de Here God een spaak in dat rad der geboorte. Dan is het: Hij sluit en niemand opent. Dan heeft niet de natuur haar loop, dan kan geen vlees roemen voor God. Dan wordt de wil des vleses en de wil des mans beschaamd. Te dien dage is de HERE alleen verheven en zijn Naam is alleen verheven. Dan gaat Hij aan het werk, „die de onvruchtbare huisvrouw doet wonen als een blijde moeder van kinderen.” (Ps. 113). Dan, wanneer 't er om gaat, dat aan het land verlossing wordt aangebracht en er (echte) wereldbewoners worden geboren: het gezegende zaad, dat het aardrijk beërven zal (Jes. 26:18; Psalm 25). Laten we deze wonderbare geboortegeschiedenissen toch vooral lezen met de wetenschap dat ze

plaats vonden te midden van de kanaänietische verwekkingskultuur. Daarin teelde men tegen de klippen op en men verwachtte daar evenveel van als onze kultuur van het produceren. Het rad der geboorte draaiende houden — het rad der industrie gaande houden — in beide gevallen mocht het vliegwiel van het leven niet stil staan. Dat zou dood en onheil betekenen.

Maar God de Here zette in Israël van tijd tot tijd met één handbeweging dat wiel stil. Bij voorkeur juist dan wanneer Hij iets belangrijks van plan was. Dan sloot Hij eerst en opende daarna. Dan riep Hij de dingen die niet zijn alsof ze waren (Rom. 4:17). Opdat geen vlees zou roemen voor Hem. Zijn eer gaf Hij dan aan geen ander (Jes. 48:11). Juist dan niet, als alles op het spel stond.

☆☆☆

Dit heilshandelen van God is nu vervuld geworden in de ontvangenis en geboorte van onze Here Jezus. Inderdaad vervuld, dat wil ook zeggen: in de diepste zin waar geworden. Jezus Christus is immers maar niet geboren uit een huwelijk waarvan de kinderloosheid vast stond, maar Hij is verwekt zonder enig toedoen van de man. Hij is in de volstreekte zin van het woord geen voortvloeisel uit menselijke, mannelijke potentie. Hij is voortgesproten uit goddelijk initiatief. En dat niet maar bij wijze van spreken, maar werkelijk. Wie hier de werkelijkheid laat vallen, trekt de bodem weg onder de betekenis. Anders gezegd: de vraag naar de betekenis van dit gebeuren kan alleen gesteld worden op basis van de werkelijkheid van dat gebeuren.

Dit is mijn verweer tegen degenen die zeggen: ach, dat feit van de maagdelijke geboorte — let toch op wat de evangelisten ermee bedoeld hebben! Deze ontwikkende vraagstelling kan enige bijval oogsten, maar niet lang. Ze slaat namelijk éven aan bij hen, die nog gewend zijn in de gangbare voorstelling te denken. Maar het geslacht, dat deze voorstelling niet meer heeft meegekregen, zal de betekenis die er aan gegeven wordt, als volkomen willekeurig terzijde schuiven. De zin: niet het feit, maar de betekenis van het feit, overleeft de gaande generatie niet, maar daalt met haar ten grave, als-tie al niet vóórgegaan zal zijn. Dus: wat we ook over de betekenis van de geboorte van Christus uit de maagd zeggen, vast moet staan dat we 't over een werkelijkheid hebben, een echt gebeuren, even reëel als de kruisiging van de Here onder Pontius Pilatus.

Maar zeker, als we uitgaan van het feit, kan de betekenis ervan voor ons groeien, door een toenemend inzicht in de stijl van Gods handelen. Dan hoeft het geen geloofsartikel op zichzelf te blijven, maar dan wordt 't een stralende kern met kringen er omheen, waarin we een weerschijn van dit heerlijke gebeuren opvangen. Iets, een voorbereiding erop, nemen we dan

in Israëls geschiedenis al waar, maar een nawerking of uitwerking tot in onze tijd mogen we evenzo verwachten. Want de stijl van Gods handelen is in alle tijden actueel. De ervaring van „Hij is het weer” mag iedere generatie opdoen. Ook de onze.

☆☆☆

Hier wil ik nu iets zeggen over het boven aangehaalde woord uit de profetie van Jasaja: „Aanschouwt de rots, waaruit gij gehouwen zijt, en de holte van de put waaruit gij gegraven zijt; aanschouwt Abraham, uw vader, en Sara, die u baarde; want Ik riep hen als eenling en Ik zegende hem en vermenigvuldigde hem.”

De profeet laat hier Israël terugkijken naar z'n eigen ontstaan. Een soort omzien in verwondering. Het beeld is dubbel: dat van een rots (Abraham) en een steengroeve (Sara). Beide beelden doen ons niet de gedachte van vruchtbaarheid aan de hand. Integendeel, zonder ingrijpen van buiten af blijft alles steen-dood. Dat er toch uit die Abraham en Sara een nageslacht is voortgekomen, is het werk van God, de beeldhouwer en God de steenhouwer. Als beeldhouwer heeft God leven uit dode steen gewonnen en als steenhouwer heeft Hij bouw materiaal uit de bodem verkregen voor het optrekken van het huis Israëls. Maar zonder Gods hand zou Abraham koud als een rots en Sara dood als een steen gebleven zijn. Israël, kijk om! Ben je niet 'maagdelijk' geboren uit Gods mogelijkheden? God riep Abraham als een éenling, liet hem en zijn vrouw versterven en begon toen de bouw van Israël uit hun versteende lichamen.

Het volk wordt door de profeet uitgenodigd, op dit begin te letten. Hij wil ze er mee troosten, zoals er ook staat: „want de Here troost Sion” ((51:3)). En troosten is, wanneer God dat doet, niet maar gevoelsmatig op het gemoed werken, maar een concreet houvast bieden, betrouwbare dingen in handen geven. Met dat wonderlijke begin mogen ze aan het werk gaan in hun situatie. Ze mogen tegen zichzelf zeggen: zoals de Here God het toen gedaan heeft, zo wil Hij nog handelen.

Wat was nu Israëls concrete situatie? Die van de babelse ballingschap, zoals we weten. Zal Israël daar in Babel dan ook te wachten op wonderbare geboortes? Ja, en wel op geboortes uit Geest en uit Waarheid. Het was beslist niet zo, dat Israël in Babel bijna uitgestorven was. Er waren mensen genoeg. Door het hele babylonische rijk verspreid woonden ze. Velen hadden het er goed tot zeer goed. De vraag was alleen: wie raakte er nog warm voor een terugkeer naar die puinhopen van Jeruzalem? Zou Israël kinderen hebben die uit de Geest en Waarheid van Gods belofte geboren waren? In dat opzicht lag er een verlamdend pessimisme over de Joden in Babel. Juist over die Joden, die zelf eigenlijk wel wilden gaan. Maar zou het wel kunnen? Zou er man-

kracht genoeg zijn? Zou er geest-kracht genoeg zijn?

Op deze vragen liet God de profeet antwoorden: Kijk eens achterom, Israël, waar kom je eigenlijk vandaan? Ben je niet uit God geboren? En dacht je dan, dat God onmachtig geworden was om dat wonder in de wereld van de geest te herhalen?

Zodat het volk een wedergeboorte zou: doormaken, even wonderlijk als de geboorte in den beginne? De profeet doelt dan een paar hoofdstukken verderop op die wedergeboorte als hij zegt: „Jubel, gij onvruchtbare, die niet gebaard hebt; breek uit in gejubel en juich, gij die geen weeën gekend hebt, want de kinderen der eenzame zijn talrijker dan de kinderen der gehuwde, zegt de Here.”

In de taal van Israëls verleden, toen het wonderlijk ter wereld gekomen was, beschrijft de profeet hier een geestelijke opleving in de naaste toekomst. Het wonder van de geboorte uit een onvruchtbare krijgt hier een toepassing in de wereld van de geest: de wedergeboorte van toch nog velen, die warm zouden lopen voor het heil dat God zou stichten op de belofte-grond van Israël en Jeruzalem. Waar ouders toen in Babel geen kans toe zagen: enthousiasme wekken voor Jeruzalem, dat zou Gods Geest bewerken. Hij zou voor Abraham kinderen hakken uit de rots der uitgeputte mogelijkheden.

Israëls geboorte uit de maagd — om zo te zeggen — is hier geworden tot een model van goddelijk handelen, waarnaar ook de joden in de ballingschap mogen zoeken, waarop ook zij voor hun situatie mogen hopen. Deze God van Abraham en Sara is nog dezelfde. Niet: Hij doet precies hetzelfde als in de dagen van Abraham en Sara, maar Hij is wel dezelfde, die naar het vereiste van de situatie niet ophoudt wonderlijk te handelen. Ook wanneer er in Israël geen schoot wonderlijk meer geopend wordt, blijft God handelen naar de stijl van dat aanvangsgebeuren: Hij roept de dingen die niet zijn alsof ze waren. Hij hakt een volk uit de rots en Hij bouwt een natie uit de steengroeve. Hij verwekt uit deze stenen Abraham kinderen (Luk. 3 : 8).

★ ★ ★

Hetzelfde zien wij in het Nieuwe Testament gebeuren met de geboorte van Christus uit de maagd. Deze wordt door de evangelist Johannes ook doorgetrokken, — als het ware — naar de gemeente, de gelovigen, van wie Johannes schrijft, dat ze niet uit bloed, noch uit de wil des vleses, noch uit de wil eens mans, doch uit God geboren zijn. (Joh. 1 : 13). Hier is de maagdelijke geboorte een stijl, een werkwijze geworden in de handen van de Heilige Geest; zoals de Here, zo in geestelijke zin ook wij. De gemeente is maagdelijk geboren, van bovenaf.

Dit wil ik nu in bijzondere zin toepassen op onze situatie. Opdat we er ernst mee maken en troost uit putten.

Adventsboodschap

Zó lief had God de wereld, dat Hij Zijn eigen Zoon

Gegeven heeft voor zondaars, in ruil voor haat en hoon;

Gegeven heeft voor mensen van ach, zo klein formaat,

Voor mensen in paleizen, voor mensen van de straat,

Voor doodgewone mensen van handerd in een rij;

zó lief had God de wereld — zo lief had Hij ook mij.

Zó lief had God de wereld, dat wie in Hem gelooft

Voor eeuwig en voor altijd Gods vrijspraak is beloofd.

Omdat Zijn Zoon wou sterven, veroordeeld tot het kruis.

mag ik voor eeuwig leven als kind bij Vader thuis.

Omdat Hij wilde lijden ben ik getroost en blij;

Zó lief had God de wereld — zo lief had Hij ook mij.

Zó lief had God de wereld, dat Hij Zijn heerlijk licht

met grote stralenbundels op onze harten richt.

Zijn ster wil elk geleiden die luistert naar Zijn stem,

Hij voert hem naar de vreugde van 't Kind in Bethleem

En ied're dag ontvangt ge van God een schone lei;

Zo lief heeft Hij de wereld — ja, ú en ons en mij!

NEL BENSCHOP

Dan moet ik eerst vermelden wat er in voorbije tijden gebeurd is. Toen heeft, onder rooms en gereformeerden, de mening geleefd, dat de kerk van Christus het sterkst gebouwd wordt met grote gezinnen. Denk erom, dit verschijnsel is met veel echte vroomheid gepaard gegaan, zodat we ons moeten wachten voor vertekening. Toch is dit onmiskenbaar aanwezig geweest: veel kinderen is kerkbouw. De Here heeft hierin geblazen. Die vele kinderen zijn grotendeels vele afvalligen geworden. Hele families zijn door geloofsafval geruïneerd voor de kerk. Merkwaardig, in een tijd dat het geloof in Christus' geboorte uit de maagd als een paal boven water stond, was er een sterke verwekkingswil aanwezig. Daarop is echter wel van toepassing geworden wat de profeet schrijft: „wij waren zwanger, wij krompen ineen; maar het was, als baarden wij wind; wij brachten het land geen verlossing aan en wereldbewoners werden niet geboren” (Jes. 26 : 18). Wereldbewoners — te weten, ware erfgenamen van de nieuwe aarde, zonen op welke de zuchtende schepping wacht. Uit geestelijk oogpunt is er van die tijd geen geboorte-overschot. Natuurlijk gaat dit niet voor allen op, maar voor velen.

Nu leven we in de tijd van kinderbeperking en gezins-„planning”. Wel een reactie op vroeger, ten dele. We moeten evenwel oppassen voor de stemming van: „zitten wij even goed!” Want ook bij weinig kinderen kunnen we als ouders dezelfde mentaliteit aan de dag leggen, en zelfs nog in sterker ma-

te, dat we in die weinige kinderen al onze energie steken. We gaan ze vormen, we investeren al ons geestelijk kapitaal in ze en denken dat we zo de bruggebouwers naar de toekomst zijn. Wij zullen al knedend en vormend onszelf wel eens even voortzetten in onze kinderen. Daar zal de kerk van morgen wel bij varen! De verwekkingsdrift is dus niet verdwenen, alleen figuurlijk geworden (om het woord 'geestelijk' te vermijden). Onze nakomelingen zullen niet met velen zijn, maar de kwaliteit hebben we opgevoerd: mensen van ons beeld en onze gelijkenis. Gevormd door ons, zullen ze hun mannetje kunnen staan.

Ook dit slaat God uit onze handen. Heel de jongere generatie komt in opstand tegen wat wij vorming hebben genoemd. Manipuleren noemen ze het. En veel valt inderdaad als zodanig door de mand. Brengen wij met onze vorming het land verlossing aan? Worden er wereldbewoners geboren? Wat voor humanisme steekt er eigenlijk achter die vorming van ons? Is ze het surrogaat misschien voor de wedergeboorte uit Woord en Geest?

Een herinnering aan de geboorte van Christus uit de maagd is hier op z'n plaats. Wanneer zullen we eindelijk God het werk zijner handen toevertrouwen? Wanneer zullen we eindelijk gaan verstaan, dat het a, b, c van de opvoeding, evenals het x, y, z, bestaat uit gebed voor onze kinderen dat ze Gods Geest mogen ontvangen in plaats van onze verlichte geest? En dat we verder eerbiedig en ootmoedig onze kinderen naar Hem verwij-

zen, met het woord en de daad van het voorbeeld?

We leven in een tijd van overgang. Het rad der geboorte draait niet zo hard meer. Gezinnen worden kleiner. Maar nu gaan we de wedergeboorte naäpen. Bij een klein kindertal hebben we daar ook alle tijd voor. De opvoeding is zo weinig bescheiden, zo doortrokken van de wil des vleses en de wil des mans, zo dwingerig met ideeën ouderwets of nieuwerwets, zo gewild conservatief of zo gewild modern. Krijgen onze kinderen wel echt de ruimte? Ook nu ze minder talrijk geworden zijn? Of zitten we ze nog veel meer dan vroeger boven op hun ziel?

De ruimte krijgen ze, als we geloven in Christus' geboorte uit de maagd. Geloven, dat wil dus zeggen: daar bij leven, dat de gemeente nu nog maagdelijk geboren wordt, ook de gemeente van morgen. Zonder toedoen van de wil des mans (of der vrouw).

Wat een geweldige boodschap voor ouders en opvoeders is dit! Niet, dat ze nu alles maar op z'n beloop moeten laten. Maar wel dat ze bescheiden, biddende mensen worden, met groot vertrouwen in de Heiligen Geest. Dat ze rustig onder de ogen zien, dat de opgroeiende generatie groot wordt aan de overzijde van een grens, in een land dat hun niet vertrouwd is. Dat ze dus op moeten passen met wat ze meegeven voor de reis, want veel dat vroeger vanzelfsprekend was en veel ook dat nu verstandig lijkt, zal onbruikbaar zijn. Opvoeden is jezelf kruisigen. Of je nu modern of ouderwets denkt. Het zwaard zal door je ziel gaan.

Altijd als ik over deze dingen nadenk, kom ik weer terecht bij het bijbelse tafereeltje van vader Jakob die de zoons van Jozef zeggende. Kinderen die groot werden in Egypte, dat vreemde pakhuis voor Jakob. Hij kende noch de taal noch de gewoontes ervan. Hij wist niet beter te doen dan deze jongens te zegenen (Gen. 48).

En dat is wat wij vooral ook moeten doen: ze zegenen. En u weet wel: bij de zegen hoort de wegzending: gaat dan heen... Dat is opvoeden óók: wegzenden, niet aan je binden, niet aan een voorbije tijd vast knopen. Maar ze ook niet zomaar de woestijn in sturen, nee, ze de zegen mee geven. De zegen van het volle heil in Christus Jezus.

Juist als opvoeders, en juist als opvoeders in deze tijd, moeten wij leven bij het geloof aan Jezus' geboorte uit de maagd. Want zij is het grote teken, dat God om zijn heilswerk niet is aangewezen op onze potenties en vermogens. Hij wacht niet op ons verwekken. Ook niet op ons vormen. Zo schijnt er slechts een smalspoor de toekomst in te lopen. Maar het is het spoor van Gods wonderdadige mogendheden. Aanschouwt slechts de rots, waaruit ge gehouwen zijt en de steengroeve waaruit ge gehakt zijt. Aanschouwt Abraham, aanschouwt Sara, aanschouwt Maria, de moeder der Heren. En aanbidt de Heilige Geest.

De Naam en het Evangelie

Samenvatting en uitwerking

„... en gij zult Hem de naam Jezus geven, want Hij is het, die zijn volk zal redden van hun zonden” — een woord dat in deze dagen weer in het bijzonder onze aandacht vraagt en krijgt. Het woord over de naam (Matth. 1 : 21). We weten natuurlijk allemaal, dat de catechismus een hele zondag (11) aan die naam wijdt. De naam blijkt veel belangrijker dan wij in ons gewone doen beseffen en beleven. Inderdaad, we zouden kunnen zeggen dat de naam hier voorkomt in de eigenlijke en oorspronkelijke zin van het woord. Naam betekent openbaring. In zijn naam gaat de drager van die naam voor ons open, komt hij bij ons binnen. In de naam wordt een brug geslagen, een hand gereikt, een toegang geopend, een „sleutel van kennis” aangereikt. De naam zegt wat de drager is en wat hij doet. En dat geldt ten volle van onze Here Jezus.

Maar van het gehele evangelie zouden we precies het zelfde kunnen zeggen. Die Goede Boodschap zegt ons wie en wat de Here Jezus is en wat Hij doet. Maar het evangelie zegt dat veel breder en veel meer uitgewerkt. En zo stoten we op een eigenaardige verhouding van de naam en het evangelie.

Wie smaak voor vreemde woorden heeft zou kunnen denken aan de uitdrukkingen impliciet en expliciet. Het eerste woord doet denken aan een bloembol die in zich de wortel, de stengel, de bloem en de bladeren bevat — een samenvatting van het véle dus. En het tweede doet juist denken aan een uit-legging, een uiteen-legging van hetgeen ons als een éénheid wordt voorgesteld. En zo zouden we de naam kunnen zien als een samengevat evangelie. En het evangelie als de uitgewerkte naam!

We zouden het ook nog anders kunnen formuleren: Wie van de naam Jezus uitgaat komt naar het gehele evangelie toe. Wie het gehele evangelie heeft leren kennen komt op de naam Jezus terug. Een wisselwerking die we als een geschenk van de Here onze God mogen opmerken.

... uw uitgang en uw ingang ...

Met dat bekende woord uit Psalm 121 : 8 wordt natuurlijk allereerst het gebeuren van een dag aangeduid. In de morgen gaat een mens uit om op het land of waar dan ook zijn werk te verrichten. Dan zet hij als het ware zijn leven uit in de breedte. En in de avond komt hij na gedane en hopelijk ge-

Kerkelijk Leven

slaagde arbeid weer naar huis. Hij komt er weer in. Vanuit de breedte zoekt hij weer de ene haven om te rusten. Van daaruit gaat het woord ook zijn toepassing vinden op onze levensstijlperken. Het is vooral de jeugd eigen om er uit te trekken — letterlijk, maar ook op het gebied van kennisverwerving: we willen meer weten, kennen; we zetten het leven uit in de breedte; we hebben het typische trekkersbloed in de aderen.

We ontvouwen onze levensmogelijkheden. En ontvouwen heeft iets met dat woord „expliciet” te maken, zoals u begrijpt.

Als we ouder geworden zijn, dan komt meer en meer het „ingaan” aan de orde. De mens trekt op huis aan. Het ene huis gaat meer trekken en boeien dan de breedte en de wijde. Natuurlijk is dat allemaal erg generaliseerd. Er zijn ouderen die naar dit schema gerekend jong zijn. En er zijn jongeren die al een opmerkelijke „rijpheid” (weer: naar dit schema gerekend) hebben bereikt. Maar laten we er toch eens even op doorgaan.

Zou iets van deze uitgang-en-ingang-schematiek ook niet in onze omgang met de bijbel doorspreken? Waarom zou dat niet kunnen?

Dan verwacht je van een jeugdige bijbellezer vooral, dat hij zal beseffen hoe de ene naam — het samengevatte evangelie — om zijn uitwerking en om zijn uiteenlegging vraagt. Hij gaat dan de breedte van het gehele evangelie in en zoekt de uitwerking en de betekenis voor al de facetten van het gehele leven. Hij ziet er niet tegen op, als de verbindingslijnen met het éne erg lang schijnen te worden.

Aan de andere zijde zien we vooral bij ouderen meer het omzien naar de samenvatting, het ene. Zij zijn vroeger ook uitgezwemd en hebben veel kennis van het evangelie mogen verzamelen. Maar nu gaat hen vooral dat éne huis, die éne naam aanspreken. Het vele moet tot zijn kern, zijn samenvatting, worden teruggebracht. We moeten zien waarom het gaat. We mogen het zicht op de kern niet gaan missen. Een beweging op het Schriftveld in tweeërlei richting: een zoeken van de breedte, een zoeken van de ene haven en het ene huis; een uit-één-leggen, een in-pakken en sámen-vatten. Maar heeft de Here ons niet genadig deze ruimte gegeven? Door

Pastorale notities

VERSLAPTE GODSVRUCHT

Godsvrucht is geen groeiprocess, dat zich volgens fysiologische of biologische wetten beweegt. Het is verkeerd te menen, dat het opwassen in de genade en kennis van de HERE een kwestie van ouder worden steeds geloviger en jaren is; dat gelovigen bij het standvastiger worden; dat een voorganger in de gemeente, juist als hij grijs geworden is, als een pilaar voor de waarheid zal blijven staan. Want het leven leert anders en de bijbel waarschuwt met allerlei voorbeelden tegen deze misvatting.

Denk aan Salomo. Hij heeft zijn hart niet bewaard boven al wat te bewaren is. Het geschiedde namelijk — zo lezen we in 1 Kor. 11 : 4 toen hij oud geworden was, dat zijn vrouwen zijn hart meeverden achter andere goden, zodat zijn hart de HERE zijn God niet volkomen was toegewijd gelijk dat van zijn vader David. Op meer gevorderde leeftijd, als middelbare vijftiger (Salomo was vroeg oud!) bleek zijn verstandsvormogen zo verzwakt, dat hij tegen de aandrang en de verleidingen van zijn harem vrouwen niet meer op kon. Hij gaf ten slotte

aan de afgoderijen, welke hij eerst nog mocht hebben tegengestaan, maar toe. Hij kwam zijn vrouwen steeds meer tegemoet. En toen bleef de HERE nog wel zijn God, maar zijn hart was niet onverdeeld meer met de HERE.

Zo was de levensavond van Salomo: een koning die aan zijn gerechtigheid niet heeft vastgehouden, en wiens afdwaling culmineerde in de openlijke begunstiging van de afgoderij. De oude vorst kreeg het oordeel van de HERE aangezegd.

Een waarschuwing voor ons allen. Mensen mogen in hun jeugd en mannelijke kracht voor de bevordering van de rechte dienst van de HERE veel betekend hebben; anderen hebben opgewekt om God te vrezen en oprecht in zijn wegen te wandelen. Maar als er in ons eigen leven ontrouw gevonden wordt, zodat we in ons ambt of beroep de ordeningen van de HERE overtreden, is het niet vreemd dat onze godsvrucht verslappen gaat en dat we in onze ongerechtigheden bij het ouder worden al meer verstrikt raken, en anderen zeggen: hoe is het mogelijk bij zulk een.

In het boek Spreuken staat de waarschuwing: „Behoed uw hart boven al wat te bewaren is”. De levensavond van de wijze Salomo vertoont de tragiek van iemand, die zijn eigen woord niet in praktijk bracht.

B. Telder Bilthoven

ons te schenken de éne naam en het gehele evangelie als de twee polen, waartussen zich ons werk in beide richtingen mag voltrekken. Zodat de samenvatters en de uit-leggers allebei tot hun recht mogen komen. Zodat het goed is als steeds weer de evangeliekern ons voor ogen wordt gesteld als een gave van God en een uitgangspunt voor een al even kern-achtig belijden! Zodat het al even goed is als er ook weer broeders uitgaan in de breedte en de wijde om ons aan te wijzen de veelzijdige nuanceringen die we in de boodschappen van de vele Schriftwoorden mogen opmerken! Zouden we ook hier niet mogen pleiten op de belofte, dat Hij onze uitgang en onze ingang wil bewaren? Zeker, het is een toepassing die niet direct voor de hand ligt. Maar is ze onmogelijk?

Geen absolutering !

Het is een slecht ding als de mensen van de uitgang en de mensen van de ingang tegenover elkaar komen te staan. Als de ouderen het véle bij voorbaat gaan wantrouwen. Als de jongeren de retour naar de kern bij voorbaat als laf en uit-de-tijd gaan beleven. Dan scheiden we wat de Here heeft samengevoegd. Dan gaan we eigenlijk kiezen tussen de naam en het evangelie, tussen het ene en het vele. En dan houden we aan de ene kant een kern over als een verstand abstractum — levenloos,

terwijl we aan de andere kant tussen de „evangelische” bomen, boompjes en struiken totaal gaan verdwalen. Dat is niet de bedoeling van onze God. Dat is niet de bedoeling van de sámenvoeging van de naam en het evangelie. Allermint. De Here heeft ons een goede ruimte voor ons werk gegeven. Maar die ruimte is ook weer zo ruim, dat we ons eigen werk, onze eigen inzet, onze voorliefde voor uit- of voor ingaan niet mogen verheffen tot het één en het al. Het éne mag ons sturen bij het uitgaan naar de breedte. De kennisverbreding mag ons helpen de diepte van de ene naam te zien!

Er is een wonderlijke harmonie in het werk van God.

Ik kwam eens bij een oude man, die eigenlijk niets meer kon opnemen. Alles was afgebroken tot op de ene naam. Noemde ik die naam Jezus, dan lichtte zijn ge-laet op. Het ene bevatte alles. Dat heeft God hem gegeven. Maar we mogen ervan overtuigd zijn, dat de Here hem dat gaf in een weg die al vroeg begonnen was. Namelijk in de tijd toen hij nog kon uitgaan, van die éne naam uit, naar het geheel van alle evangeliwoorden in hun veelkleurigheid. Het uitgaan van vroeger maakte het ingaan van nú tot een gezegende weg. Er is een wisselwerking en een harmonie. De naam en het evangelie. Laten we elkander dragen in dat ruime veld. Drágen en voor absolutismen behoeden.

J. MEULINK — ENSCHEDE

Het huwelijk in de branding

■ Echtscheidingen

Het huwelijk staat op de tocht. De symptomen zijn onmiskenbaar. Een van de symptomen is de grote toename van het aantal echtscheidingen. In de jaren 1955-1964 stonden tegenover gemiddeld 92.750 huwelijksluitingen 5600 echtscheidingen. In 1971 kwamen 122.000 huwelijken tot stand en werden er 11.500 door echtscheiding ontbonden. Sindsdien liep het aantal huwelijken terug. Zo werden in 1974 109.500 huwelijken gesloten. Het aantal echtscheidingen neemt echter nog steeds toe. In 1974 werden 19.610 huwelijken door echtscheiding ontbonden. Vooral bij huwelijken, die 20 jaar of langer hebben geduurd is de toename van de scheidingen opmerkelijk. Ongeveer vijf maal zoveel als 10 jaar geleden.

De nieuwe echtscheidingswet van 1971 heeft aan deze toename ongetwijfeld een sterke stimulans gegeven.

Overigens is deze tendens in heel West-Europa aanwezig, al staan Nederland met Denemarken en Engeland wel aan de kop.

Nu is de nieuwe wet niet de enige factor.

Het feit, dat bij veel mensen het gezin en het arbeidsleven van elkaar gescheiden wordt, leidt ook tot veel huwelijks tragedies.

Verder hebben de romantisering van het huwelijk en de vrouwenemancipatie bijgedragen tot het mislukken van veel huwelijken.

Een andere, wat merkwaardig lijkende faktor is het feit, dat de huwelijken door het ouder worden van de mensen nu veel langer duren. Vroeger was een huwelijk, dat 15 jaar duurde, al een langdurig huwelijk. Nu zijn gouden bruiloften geen zeldzaamheid meer. Veel huwelijken stranden toch al door verveling, maar de lange duur van het huwelijk heeft het mislukken door pure verveling nog aanzienlijk doen toenemen. Vandaar die toename van echtscheiding bij huwelijken, die langer dan 20 jaar duurden.

Een beetje ruzie in het huwelijk kan niet veel kwaad, maar verveling is dodelijk voor het huwelijk.

Zo zijn er nog verschillende andere oorzaken te noemen. De belangrijkste oorzaak is toch wel de secularisatie van het huwelijk, waardoor het huwelijk steeds meer gezien wordt als een relatie van mensen, los van de normen van God.

■ Alternatieve samenlevingsvormen

Een andere bedreiging van het huwelijk is het verschijnsel van de z.g.n. alternatieve samenlevingsvormen.

Een voorbeeld hiervan is de commune. Dat is een leefgroep, waarin meerderen van beiderlei kunne samenwonen. Men is daar af van het knellend juk van het huwelijk. Man en vrouw behoeven niet langer bij elkaar te blijven, dan zij zelf wensen. Kinderen behoeven zich niet te erg te hechten aan één ouderpaar.

Tot de alternatieve samenlevingsvormen kan men ook de vrienden- en de vriendinnenparen rekenen.

De meest populaire alternatieve samenlevingsvorm is wel het „samenhokken”. Dit hokken is een leefwijze, die steeds meer gangbaar wordt, helaas ook in kerkelijke kringen.

Het gaat hier om een samenleven zonder gehuwd te zijn. Dat kan uit verschillende motieven gebeuren. Sommigen doen dit omdat het financieel voordeliger is.

Anderen zien het als een proeftijd om na te gaan of men wel bij elkaar past.

Weer anderen kiezen hiervoor, omdat ze bang zijn voor het isolement.

Tenslotte is een aantal, die dit doet uit maatschappij-kritische overwegingen.

En zo zullen er nog wel meer redenen zijn, waarom men aan het hokken de voorkeur geeft.

■ Maatschappijkritiek

Bij al die alternatieve samenlevingsvormen speelt in veel gevallen de maatschappij-kritische instelling een grote rol.

Willen de mensen gelukkig worden, dan zullen er andere maatschappijvormen moeten komen. Daarbij is het huwelijk een van die menselijke instituten, die op de helling moeten komen. Een van de methoden om de tegenwoordige maatschappijstructuren op de kop te zetten, is een revolutionaire omzetting van het huwelijk.

Deze revolutionairen hebben op hun standpunt gelijk. Niets zal ons sneller tot de chaos brengen, dan de vernietiging van huwelijk en gezin. Het kan niet missen, of er zijn ook predikanten, die voor deze ontwikkeling „begrip” kunnen opbrengen.

Het huwelijk, aldus ds R. Zuurmond, is maar een van de samenlevingsvormen. Daar zijn alternatieve vormen. Huwelijk en gezin zijn geen onveranderlijke grootheden. De Bijbel, zo meent ds Zuurmond, weet niet van een vaste moraal. Wel van een zeer kritische houding tegenover elke gevestigde moraal. Want een gevestigde moraal heeft snel de neiging zich voor goddelijk te houden. De Bijbel zegt weinig over gezin en huwelijk. En zeker niet, hoe het eigenlijk hoort.

Als het burgerlijk huwelijk, zoals wij dat kennen, een eigenmachtig instituut geworden is, dan is het huwelijk niet zonder meer opbouwend te noemen en is een andere keus, b.v. een vrij huwelijk te overwegen. Bijbelse bezwaren zijn er niet tegen.

Je zou je haast schamen, dat je nog naar het gemeentehuis en de kerk bent geweest om te trouwen. Maar ja, jaren geleden hadden wij dat diepe inzicht nog niet.

■ Huwelijksmoraal

Tegenover deze boutespraken van ds Zuurmond moet toch gesteld worden, dat de Bijbel wel terdege weet heeft van een christelijke moraal en ook van een huwelijksmoraal. De vorming van de begrippen goed en kwaad zijn niet slechts mensenwerk.

In dit verband moet gewezen worden op het misbruik, dat nog al eens gemaakt wordt van het liefdesgebod. Daar is, zo zegt men, maar één als uzelf. Vandaaruit moet elke daad beoordeeld worden. Het gaat dus om de bedoelingen van de mens. Als die maar goed zijn, dan is het goed. Als je bij het „hokken” maar het beste met je naaste voor hebt, dan zit je goed.

Vergeten wordt dan, dat de Bijbel niet alleen iets zegt over onze gezindheid, maar ook praktische voorschriften geeft, b.v. in de Tien Geboden. Al zullen wij, mensen, zelf een eigentijdse christelijke moraal moeten formuleren, deze is toch genormeerd door de geboden van God.

Voor de huwelijksmoraal vinden wij het startpunt in het zevende gebod: gij zult niet echtbreken. Dat zevende gebod veronderstelt het huwelijk. Immers zonder huwelijk kan men de echt, het huwelijk niet breken.

De Bijbel gaat er vanuit, dat het seksueel verkeer vanzelfsprekend binnen het huwelijk dient plaats te vinden. Buitenechtelijk verkeer wordt als hoererij veroordeeld.

Als Paulus het heeft over hen, die zich niet kunnen beheersen, zegt hij niet: laat ze dan maar gaan hokken, maar laten ze dan gaan trouwen.

■ De structuur van het huwelijk

Ontkend moet worden, dat het huwelijk maar een tijdelijke samenlevingsvorm is. Vanaf het begin van de mensheid, reeds bij Adam en Eva, heeft het monogame huwelijk bestaan. Hoogstens kan men stellen, dat bij enkele primitieve stammen wel eens iets heeft bestaan als losse seksuele betrekkingen zonder enige huwelijksbinding.

De evolutionistische gedachte, dat bij het begin van de mensheid vrij geslachtsverkeer was, toen het groepshuwelijk en later via polygamie (veelwifverij) tenslotte het monogame huwelijk is gekomen, is onhoudbaar gebleken.

Alle eeuwen door is het monogame huwelijk als het normale aanvaard, al werd bij sommige volken het hebben van meer vrouwen wel als ideaal gezien. Een ideaal, dat overigens slechts weinigen beschoren was. Daar zijn nu eenmaal ongeveer evenveel vrouwen als mannen.

De Bijbel houdt ons echter het monogame huwelijk voor als het door God gewilde, al werd tijdelijk ook het polygame huwelijk geduld.

Het huwelijk is niet een samenlevingsvorm, die vanzelf is opgekomen. Het huwelijk heeft een vaste structuur. Het is naar Gods bestemming de intieme levens- en liefdesgemeenschap van man en vrouw voor de duur van het leven.

Het huwelijk is niet maar een uitwendig lijfelijke eenheid, maar een eenheid, die de ganse totaliteit omvat. Zie Matth. 19.

Het huwelijk is wat duur, diepgang en trouw en onherroepelijke overgave betreft beeld van de liefde van Christus tot Zijn gemeente. Helaas is de huwelijkspraktijk niet veel meer dan een gebrekkige benadering van dit ideaal beeld.

Al is de structuur van het huwelijk een vast gegeven, niet vergeten moet worden dat de huwelijksvorm wisselend is.

Sara noemde Abraham haar heer. De patriarchale huwelijksvorm is de onze niet meer. De autoritaire positie van de man in het huwelijk is terecht verdwenen. Daartoe gaf het Oude Testament ook al aanwijzingen. Als er gesproken wordt, dat de man zijn vader en moeder zal verlaten en zijn vrouw aankleven, is dat in beginsel al een doorbraak van de patriarchale verhouding.

Een christelijk huwelijksleven in onze tijd moet zijn een wederzijds dienen in persoonlijke gezamenlijke verantwoordelijkheid, zoals mevr. F. T. Diemer-Lindeboom eens schreef.

■ Hokken

Maar is het boterbriefje nu wel nodig bij het huwelijk? Moet een huwelijk nu per se via het gemeentehuis en/of de kerk worden gesloten?

Het antwoord daarop is, dat dit niet altijd per se moet, omdat het niet altijd kan. In de eenzaamheid, zonder een geordende samenleving, zullen een jongen en een meisje een huwelijk kunnen aangaan zonder dat er iets of iemand aan te pas komt. Niet de gemeente of de kerk sluiten

Een Kerstlied

*Komt ons in diepe nacht ter ore
de morgenster is opgegaan
een mensenkind voor ons geboren
God zal ons redden, is zijn Naam.
Opent uw hart, gelooft uw ogen
vertrouwt u toe aan wat gij ziet:
hoe 't woord van God van alzo hoge
hier menselijk aan ons geschiedt.*

*Geen ander teken ons gegeven
geen licht in onze duisternis
dan deze mens om mee te leven
een God die onze broeder is.
Zingt voor uw God, Hij openbaarde
in Jezus zijn menslievendheid.
Zo wordt de wereld nieuwe aarde
en alle vlees aanschouwt het heil.*

*Zoals de zon komt met zijn zegen
een bruidegom van licht en vuur,
zo komt de koning van de vrede
voorgoed gekomen is zijn uur.
Hij huwt de mensen aan elkander
zijn liefde gaat van mond tot mond.
Hij geeft zijn lichaam ons in handen.
Zo leven wij zijn nieuw verbond.*

HUUB
OOSTERHUIS

het huwelijk. De partners in het huwelijksverbond sluiten het huwelijk zelf.

Ik zou dan ook niet de stelling aandurven, dat een dergelijk samenleven hoererij is, al kan het er wel aanleiding toe geven.

Evenmin kan gesteld worden, dat hier nooit sprake is van een huwelijk. Wanneer het samenleven voldoet aan de huwelijksstructuur, nl. de intieme liefdesgemeenschap van man en vrouw voor de duur van hun leven.

Dan is er sprake van een huwelijk.
Maar geen wettig huwelijk.

■ Individualisme

Zij, die zonder wettig huwelijk gaan samenleven gaan voorbij aan het feit, dat een huwelijk niet alleen de beide partners raakt, maar dat een huwelijk ook externe (uitwendige) betrekkingen heeft.

Het huwelijk raakt niet slechts de huwendes, maar ook de staat en de kerkgemeenschap.

Juist omdat het huwelijk zoveel vervlechtingen heeft, is het huwelijk een van de grondpeilers van de menselijke samenleving. Als het huwelijk ondermijnd wordt door niet wettige vormen, betekent dat een bedreiging van die samenleving.

In Rusland heeft men wel een tijd geprobeerd het anders te doen, maar er trad zo'n chaos op, dat ook de communistische staat zich genooddaakt zag het officiële huwelijk in ere te herstellen.

Zij, die de samenleving willen ondermijnen, gebruiken een zeer doeltreffend middel, wanneer ze beginnen met de ondermijning van het wettig huwelijk.

Het hokken is vaak een bewijs van een individualistische levenshouding, die zich niet bekommert om de rest van de mensheid.

Individualisme, het eenzijdig letten op eigen belangen, is een verschrikkelijk kwaad in onze samenleving en vormt een ernstige bedreiging van kerk en staat, maar ook van het huwelijk en het gezin.

■ Bescherming

Het officiële huwelijk dient ter bescherming van de samenleving, maar ook van onszelf.

Ook het laatste. Het huwelijk beschermt ook de huwelijkspartners. Bij het hokken mist men de steun van het wettig voor God en mensen gesloten huwelijk.

Een steun, waardoor de ontrouw, die elk huwelijk bedreigt, minder kans krijgt.

Bij het hokken is er tenslotte een element van vrijblijvendheid, die gevaarlijk is. Wanneer men voor God verklaart elkaar trouw te zullen zijn en blijven, elkaar te zullen liefhebben, zich met elkaar voor de duur van het leven in goede en kwade dagen te verbinden, dan is dat een echte steun voor de huwelijkspartners.

Een proefhuwelijk is helemaal een dwaze zaak. Dat kan nooit een goede basis zijn. Of denkt men, dat de verbreking van zo'n proefhuwelijk geen lidtekens zal nalaten?

De omgang van man en vrouw is zo intiem en totaal, dat elke vrijblijvendheid hier uit de boze is.

Een huwelijk gaat niet alleen de partners aan.

Het gaat de samenleving aan.

Maar bovenal het gaat God aan.

■ Het huwelijk is onontbindbaar

Verscheiden jaren geleden schreef ik een aantal artikelen over het echtscheidingsvraagstuk. Prof. H. D. van Wijk maakte in verband daarmee enkele kritische opmerkingen. Lezers, die zich deze gedachtenwisseling

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 10 (slot)

VORSTEN EN VOLKEN

De strijd van de volken, zoals die in Daniël 11 wordt beschreven, is de zichtbare kant van een strijd die, onzichtbaar voor de mensen, wordt gevoerd tussen de goede en de kwade geesten. Demonische machten zijn zonder ophouden in de weer om het werk Gods tot behoud der wereld te verstoren en hemelse legermachten gaan uit om de voortgang van dat reddingswerk te verzekeren.

In Daniël 10 wordt die geestelijke achtergrond van wat zich op de

aarde voltrekt op een merkwaardige wijze beschreven. De tegenstanders van de Gods gezant die tot Daniël spreekt worden genoemd: de vorst (van het koninkrijk) der Perzen en de vorst van Griekenland (vss 13 en 20). Zijn medestander, Michaël, een der voornaamste vorsten, wordt genoemd *uw* vorst (vs 21).

De voorstelling, dat ieder volk onder leiding staat van één of meer vorsten, die tot de bovenaardse werkelijkheid behoren, komt, voor zover we dat kunnen nagaan, voor de eerste maal voor in dit visioen. Wel zijn er enkele Schriftplaatsen, die enige overeenkomst hebben met

wat hier over die vorsten wordt gezegd.

De eerste keer dat over zo'n vorst wordt gesproken is de verschijning aan Jozua, beschreven in Joz. 5 : 13-15. De vorst van het heir des HEREN dient zich geheel op dezelfde wijze aan als de engel die aan Daniël verschijnt. Hij zegt: „Nu ben ik gekomen”, (vgl. Dan. 10 : 12 en 14) en moet aan Jozua duidelijk maken, dat Israëls strijd tegen de Kanaänieten in wezen de strijd des HEREN is.

Dat er niet slechts een heir des HEREN is, maar ook een leger van boze geesten, vinden we in Jes. 24 : 21, waar gezegd wordt, dat de HERE bezoeking zal brengen over het heir der hoogte in den hoge. Maar dat ook dit heir vorsten kent en wel zo dat een bepaalde vorst — met het onder hem geplaatste leger — aan een bepaald volk is toegewezen, is een nieuwe onthulling.

Hoeveel van deze voorstelling op rekening komt van het visionaire

karakter van deze onthulling is moeilijk uit te maken. Dat deze gedachte de mensen wel heeft aangesproken blijkt uit het apocriefe boek Jezus Sirach: „Want bij de verdeling der volken van de gehele aarde, stelde Hij over elk volk een heerser aan, maar Israël is het deel van de HERE zelf” (17 : 17), evenals uit de Griekse vertaling van Deut. 32 : 8 „Toen de Allerhoogste de volken verdeelde, toen Hij de zonen van Adam verstrooide, stelde Hij de grzenen der volken vast naar het getal van de engelen Gods, en het deel van de HERE zelf werd Zijn volk Jacob”. Er is een volk van God, waarvoor Hij het opneemt. Hij, de HERE der heerscharen, werpt al Zijn engelen in de strijd. Want de strijd is zwaar en gaat onafgebroken door. De engel, die tot Daniël kwam, moest terstond na het overbrengen van zijn boodschap weer terug om de strijd tegen de vorst der Perzen voort te zetten. En als de koningen der Perzen hun tijd

nog herinneren, zullen bemerken, dat prof. Van Wijk mij intussen overtuigd heeft van de juistheid van zijn beschouwing.

De H. Schrift leert ons duidelijk, dat het huwelijk in wezen onontbindbaar is. Wat God heeft samengevoegd, scheidt de mens niet.

Het huwelijk is echter ook door de zonde aangetast. Daardoor ontstaat er soms onhoudbare situaties.

Stel u eens het volgende geval voor.

Een man poogt telkens zijn vrouw te vermoorden. De vrouw ontsnapt steeds, maar keert telkens ook weer terug. Zij mag immers haar man niet verlaten. Tenslotte wordt zij door haar man vermoord.

Wat zou uw advies aan deze vrouw geweest zijn? Durft u te zeggen, dat in dergelijke gevallen het huwelijk in stand moet blijven?

Jezus geeft in Matth. 5 een absoluut scheidingsverbod, waarvan Hij wil, dat wij het in vervulling brengen. Hij laat evenals in de Bergrede zien, hoe ver de liefde gaan moet.

Jezus zegt dan ook niet, dat wij bij overspel wel mogen scheiden. Ook dan blijft de eis tot verzoening. Jezus geeft, als hij overspel noemt alleen antwoord voor een bepaalde situatie, waarin de toestand onhoudbaar wordt. Zo noemt Paulus weer een ander geval, nl. kwaadwillige verlaten.

Daar is dan, zo heeft dr Rinzema terecht opgemerkt, geen echtscheidingsgrond aanwezig, maar er is sprake van een situatie waarin het gebod vastloopt op de zondige structuren van de werkelijkheid. Dat heeft niet alleen overspel of kwaadwillige verlaten te zijn. Het elkaar eindeloos treiteren van man en vrouw kan b.v. evengoed leiden tot een onhoudbare situatie.

Er zijn eenvoudige situaties, waarin echtscheiding niet te voorkomen is. De wet staat nu echtscheiding toe, als het huwelijk duurzaam ontworpen is.

Scheiding is nu dus eenvoudiger dan voor 1971, toen de wet de eis stelde, dat er overspel gepleegd moest zijn.

Op zich lijkt me de eis van duurzame ontworpening meer in de lijn te liggen van wat de Bijbel zegt, dan die van overspel. Een andere zaak is, dat onder de nieuwe wetgeving die ontworpening, die onhoudbare situaties te snel wordt aanvaard.

Daarover behoeven we ons niet te verbazen. De burgerlijke overheid gaat in haar wetgeving nooit zover als de wet van God. Ook in de catechismus wordt al een onderscheid gemaakt tussen het stelen, dat de overheid bestraft en het stelen dat de wet van God verbiedt.

De overheid moet nu eenmaal met andere normen werken dan Christus, omdat zij in de zondige werkelijkheid heeft te regeren (Calvijn, Comm. op Matth. 19).

Reeds onder Mozes stond de burgerlijke wetgever meer toe, dan met de wet der liefde in overeenstemming was.

Dat neemt niet weg, dat het huwelijk naar Gods instelling niet ontbonden mag worden en dat in elke huwelijkskrisis de eis blijft, dat beide partijen zich tot de Here bekeren. De kracht van het Evangelie der verzoening kan ook een gebroken huwelijksleven weer genezen.

Indien het huwelijk wordt ondermijnd, wordt een van de schoonste gaven van God misbruikt.

G. VISEE — HAREN (Gr.)

BROOD DER SMARTEN

Niet zo lang geleden herinnerde ons blad aan een bezoek, dat de bekende Donner van Leiden bracht aan de pastorie van de singuliere Gispén in Giessendam. Aan tafel baden ook de kinderen Gispén. En Donner vroeg toen of de kinderen niet ook dat bekende formuliergebed baden 'o Vader, die al 't leven voedt, kroon onze tafel met Uw zegen; en spijs en drenk ons met het goed, van Uwe milde hand verkregen; leer ons voor overdaad ons wachten...'. Gispén antwoordde daarop, dat de kinderen dat niet behoeften te vragen om de eenvoudige reden, dat het gevaar van zich aan overdaad te buiten gaan in de pastorie van Giessendam helemaal niet bestond.

Zo was die oude Gispén wel. Toen hij eens voorging in een bidstond voor de Vrije Universiteit, hield hij ineens op, begon wat te stotteren en toen had hij het: Here, geef, dat deze hogeschool niet een stökje, maar een stékje mag zijn...

Toen ik dat verhaal uit de pastorie van Giessendam las, moest ik denken aan een ander formuliergebed. Daarvan vertelt ds Hoogenbirk in een van zijn boeken. Ik meen in 'Morsdaelsche Menschen'. In een huis, waar de armoe troef was, zaten de mensen aan tafel. Ze hadden het maal op. Stampot. Veel gladde aardappels. Heel weinig groente. Helemaal geen vet. Alleen maar water. Toen deed vader het dankgebed: 'o Heer, wij danken U van harte voor nooddrift en voor overvloed; waar menig mens eet brood der smarte, hebt U ons mild en wel gevoed...'

Het was kostelijk. De schone inhoud van het tafelgebed, de naïeve eenvoud, waarmee de vader dat bad, argeloos. Maar die formuliergebeden zitten soms net naast de situatie, waarin ze worden opgezonden. Want de mensen, die zo even gezegd hadden, en dat was de humor van het geval, 'waar menig mens eet brood der smarte' hadden dat brood der smarte net op.

U kent deze woorden uit dat nog veel gebruikte gebed na het eten. En u weet, dat ze ontleend zijn aan Psalm 127: 'Het is voor u te vergeefs, dat ge vroeg opstaat, laat opblijft, eet brood der smarten — Hij geeft het immers zijn beminden in de slaap'. De Duitsers zeggen: 'Gott beschert über Nacht'.

Wij weten wel zo ongeveer wat er met dat 'brood der smarten' wordt bedoeld. Maar het is niet zó eenvoudig het onder woorden te brengen en door een preciese nederlandse uitdrukking weer te geven. Ik heb er meer dan één kenner van het hebreuws naar gevraagd, maar kreeg meestentijds een lang verhaal, maar geen exacte nederlandse weergave.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

geweest. God heeft Zijn volk be waard en Hij heeft Zijn Zoon gegeven tot een vorst der engelen. Zonder Hem zijn wij nergens, maar met Hem komt het goed:

Al onze macht is ijdelheid:
wij gaan terstond verloren,
wanneer de held niet voor ons
strijdt,

hebben uitgediend, staat de volgende vorst, die van Griekenland, al klaar. En ook hij is niet de laatste geweest. Zolang er mensen zijn op aarde zijn er ook boze machten boven de aarde. Ten tijde van Antiochus, ten tijde van Jezus Christus, ten tijde van Luther en ten tijde van ons blijft het waar:

De vorst van het kwaad,
de aartsvijand staat
geharnast in 't veld;
in kist en in geweld
kan geen hem evenaren.

Maar de strijd van deze engel samen met Michaël is niet te vergeefs

die God heeft uitverkoren.
Zo gij 't nog niet wist:
Jezus Christus is 't,
de Heer van 't heelal,
die overwinnen zal, —
God zelf staat ons terzijde.

Het boek der waarheid.
Wat aan Daniël is meegedeeld en wat in het slotgedeelte van zijn boek uitvoerig aan ons word meegedeeld, staat geschreven in het boek der waarheid.

Dit boek is blijkbaar één van de boeken, die de HERE bij Zichzelf bewaart en waaruit ons slechts een klein beetje is meegedeeld.

In hoofdstuk 7 : 10 werd melding

gemaakt van de boeken die geopend worden als de vierschaar vonnis gaat vellen. Het zijn de boeken waarin de werken der mensen geschreven staan, waarnaar zij geoordeeld worden (vgl. Openb. 20 : 12).

In hoofdstuk 12 : 1 lezen we van een boek waarin geschreven staan al degenen die zullen ontkomen. Blijkbaar is dit hetzelfde boek dat elders het boek des levens wordt genoemd. (vgl. Ex. 32 : 32; Fil. 4 : 3; Openb. 3 : 5; 17 : 8; 20 : 12, 15) Het boek der waarheid bevat, blijkens de inhoud van hoofdstuk 11, een beschrijving van de dingen die staan te gebeuren. De naam van dit boek geeft aan, dat de daarin genoemde gebeurtenissen moeten geschieden, maar tevens dat deze dingen, hoezeer de mensen daarin ook hun aandeel hebben, niet door de mensen worden beheerst, maar door God Zelf. Hij zal er voor zorgen, dat de strijd en de verdrukking niet langer duren zal dan noodzakelijk is;

Hij zal er voor waken, dat de Zijnen niet ten onder gaan. Omdat er een boek der waarheid is, is de uitkomst van de strijd geen ogenblik twijfelachtig.

Aan dit boek der waarheid — en niet aan het boek des levens — zullen we moeten denken als in Openb. sprake is van het boek met zeven zegelen verzegeld (Openb. 5 : 1). Daar wordt bericht dat het Lam weer nieuwe bladzijden van dit boek opslaat en doet geschieden wat daarin geschreven staat. Het zijn niet dezelfde dingen, die aan Daniël zijn geopenbaard, maar het gaat wel verder in dezelfde lijn. Er komt een zware strijd, er werken demonische machten, er is redding uit de druk en de tijd is afgemeten.

Er komen ook nog wel meer bladzijden. Maar het is altijd hetzelfde boek. En eens wordt de laatste bladzijde opgeslagen. Dan worden alle vorsten der volken vernederd; dan is de strijd ten einde.

Nederlands is deze uitdrukking in elk geval niet. In 'brood der smarten' staan wel een aantal nederlandse woordjes op een rijtje, maar de constructie is de hebreeuwse gebleven. Een woordconstructie, die we heel vaak in de Bijbel tegenkomen: Ben-oni = zoon van mijn smart; Ben-jamin = zoon van mijn rechterhand; Barnabas = zoon der vertroosting (Hand. 4 : 36); Boanerges = zonen des donders (Marcus 3 : 1); een kind des doods; de dag des kwaads; de mens der wetteloosheid; de zoon des verderfs (van de antichrist II Thess. 2); een gal van bitterheid (Hand. 8 : 23); zoon des duivels (Hand. 12 : 10) en zo voort. Om nog één te noemen: de opschriften boven de psalmen 120-134 'Een lied Hammaäloth'.

Het is opvallend, dat in bijna alle vertalingen, althans in de oudere, deze hebreeuwse woordconstructie is blijven staan. Voorbeelden: Een italiaanse vertaling: 'il pane di doglie'; een spaanse: 'pan de dolores'; een franse: 'le pain de douleur'; een engelse: 'the bread of sorrows'. Slechts Luther geeft een verklarende omschrijving: 'Es ist umsonst, dass ihr esset euer Brot mit Sorgen'.

Het is intussen niet duidelijk wat Luther verstaat onder dat 'met bezorgdheid zijn brood eten'. Waarvoor waren de mensen, die hier aangesproken worden dan bezorgd? En, dat is belangrijker, volgens de uitlegging van Luther slaat in de term 'brood der smarten' het tweede lid: 'der smarten' niet op 'brood', maar op mensen, die het gebruiken. En dat lijkt ons per se onjuist. Immers in al de door ons aangehaalde uitdrukkingen zegt het tweede lid van de term juist iets over het eerste lid. Wanneer Barnabas 'zoon der vertroosting' heet, dan zegt dat 'der vertroosting' iets over deze 'zoon', en niet iets over anderen. Calvijn schrijft in zijn commentaar op de Psalmen bij ons vers: 'Het brood der smarten is óf het brood, dat door harde en moeitelijke arbeid verkregen werd óf het brood, dat met kommer gegeten wordt; gelijk men ziet, dat inhalige en gierige mensen zich het eten uit de mond sparen.' Een dubbele mogelijkheid dus. Zuur verdiend of zuur verteerd brood. Maar in beide gevallen ziet naar Calvijn 'der smarten' meer op de wijze waarop de aangesprokenen hun brood verkregen of gebruikten, dan dat het ons over dat brood zelf informatie geeft. Reden waarom we, op dezelfde grond als hierboven ten aanzien van Luther aangevoerd, ook deze uitleg niet aannemen.

Overigens blijft het in de geschiedenis van de exegese bij deze opvattingen. Van de twee door Calvijn genoemde mogelijkheden kiest de Statenvertaling de eerste: 'Dat is een zuur brood, met veel moeite en zorg verkregen'. Een bekende duitse commentaar schrijft: 'brood van moeitelijke arbeid', brood, dat met zware arbeid verkregen werd. En A. Noordt zij (K.V.H.S. ter plaatse) zegt: 'De mens kan geweldig vroeg zijn dagtaak beginnen; hij kan zich afbeulen de ganse dag door, zich rust noch duur gunnen, het avondeten zo lang mogelijk uitstellen; maar als hij zich aan de avonddis zet, dan heeft hij met dat alles nog niet meer gewonnen dan "smarte brood": vermoeid is het lichaam; verstompt is de geest; de mens is op.' Strikt genomen geeft ook volgens Noordt zij het woord 'smarten' geen informatie over het brood, maar over de mens, die het gebruikt; hij is zo moe, dat zelfs het kostelijkste brood er niet meer in wil en tot smartebrood wordt.

■ ANDERE PLAATSEN

Het is wellicht van belang na te gaan of de uitdrukking 'brood der smarten' of dienovereenkomstige, op andere plaatsen voorkomt. Dat is inderdaad het geval, en wel: I Koningen 22 : 27; II Kronieken 18 : 26; Jesaja 30 : 20.

In I Koningen 22 vs 27 lezen we, dat de koning Achab bevel geeft de profeet Micha ben Jimla weer gevangen te zetten, maar deze keer op 'brood en water der verdrukking'. De tekst in Kronieken heeft dezelfde woorden 'brood en water der verdrukking'. Ook in het hebreuws zijn de termen gelijklopend. C. van Gelderen vertaalt (K.V.H.S. ter plaatse): 'geeft hem bekrompen brood en bekrompen water'. Volgens hem zegt 'verdrukking' in de term 'brood der verdrukking' niet iets over de omstandigheden waaronder dat brood verkregen of gebruikt wordt, maar het geeft een nadere verklaring van de aard van dat brood; het is bekrompen. Fraai nederlands is dat niet, maar wat Van Gelderen bedoelt wordt in de verklaring duidelijk: 'Micha mag wel een poosje in de gevangenis, op klein rantsoen.' En Noordt zij, die vertaalt: brood der verdrukking en water der verdrukking, gaat in de verklaring dezelfde kant uit: Micha moet „brood der verdrukking” eten en „water der verdrukking” drinken, d.w.z. brood en water in heel kleine porties zoals bij een belegering

Het is de moeite waard te onthouden, dat de woorden hier vallen in verband met een gevangenzetting: 1. de gevangene gaat op water en brood; en het is verzaamd arrest: 2. hij gaat op klein rantsoen. 'Op water en brood'.

'Op water en brood' — die term kennen wij in verband met de gevangenis nog.

In Jesaja 30, 20 lezen we: 'De Here heeft u wel brood der benauwsheid en water der verdrukking gegeven, maar uw leraars zullen zich niet meer verbergen, doch uw ogen zullen uw leraars zien...'. J. Ridderbos (K.V.H.S. ter plaatse) verwijst o.i. terecht naar I Koningen 22 : 27 en zegt 'uitdrukkingen, die elders het karig rantsoen van een gevangene aanduiden.' Evenzo A. Schreurs (De boeken van het Oude Testament, Roermond, ter plaatse): 'Brood van de benauwing en water van de verdrukking is een bekende uitdrukking voor het karige voedsel van de gevangenen (I Kg. 22, 27; II Kr. 18, 26).'

Bedenken we nu, dat Psalm 127 een lied is, dat wel ná de ballingschap is ontstaan, dan mogen we wel aannemen dat de term 'brood der smarten' niet door de dichter van deze psalm werd gevormd, doch dat deze door hem in de bekende betekenis uit de aanwezige taalschat werd over-

genomen. Blijkens Jesaja 30, 20 en vooral de aangehaalde teksten uit Koningen en Kronieken was een staande uitdrukking voor gevangenen, die 'op water en brood' gingen. Het is brood, dat niet, als het brood waarover Psalm 104 spreekt, 'het hart des mensen sterkt'. En het aan de gevangenen toegedachte 'water der verdrukking' is wel heel ver verwijderd van 'de wijn, die het hart des mensen verheugt' (Ps. 104). Integendeel: die gevangenskost is voor de gevangene een voortdurende bron van verdriet, een karig stuk brood.

Brood der smarten betekent ook in Psalm 127 kennelijk een klein rantsoen, een karig stuk brood, dat hem, die het voorgezet krijgt weinig vreugde, en heel veel ellende bezorgt. Gevangenskost.

We herinnerden er hierboven reeds aan, dat de term 'water en brood' nog in onze tijd behoort tot de taal van de gevangenis. Het is frappant, dat prof. dr J. Huizinga in Herfsttij der Middeleeuwen (10e dr. blz. 7) verhaalt: 'de rijke kanunnik Nicolaas d'Orgemont, slachtoffer van de wraak der Armagnacs in 1416, wordt in een vuilniskar door Parijs gevoerd, in een groten violetten mantel en kaproen, om de onthoofding van twee genoten aan te zien, vóór hij zelf veroordeeld werd tot levenslange opsluiting „au pain de douleur et á eue d'angoisse". Daar duikt opeens de term uit I Koningen en uit II Kronieken, uit Jesaja 30 en uit Psalm 127 op in een frans vonnis, gevelde in 1416. Het zou boeiend zijn na te gaan hoe deze rechtsterm in een frans vonnis en in een frans wetboek is gekomen. Rechtstreeks? Of via een langere rechtstraditie? Maar voor zulk een rechtshistorisch onderzoek ontbreken ons en de tijd en — dat is erger — de middelen.

En om nu tenslotte op Psalm 127 en het bekende formuliergebed terug te komen: 'brood der smarten' is kennelijk een staande uitdrukking geweest voor de kost van een gevangene met verzaamd arrest; de man ging niet alleen 'op water en brood', maar werd bovendien op laag rantsoen gezet. En als we bidden '... Waar menig mens eet brood der smarten', dan doen we er goed aan maar eens aan gevangenen te denken; bijvoorbeeld ook aan broeders, die gevangen zijn om het woord Gods. Het zou ons kunnen helpen om aan de gevangenen om Christus' wil te denken. En we zouden kunnen leren, 'mild en wel gevoed', aan hen te denken alsof wij ook gevangen waren. Om dan wat te doen: „Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht; Ik was hongerig en gij heeft Mij te eten gegeven."

En nou weet ik ook opeens wat 'functioneel bidden' is.

KERSTLIED

*Het is gebeurd op een winterdag
Des nachts om twalef uren.
De kleine kudde met herders lag
Te sluimeren bij de vuren.
Toen klonk uit de hemel een heldere wijs:
Kyrie Eleys.*

*Maar ik en gij waren niet daarbij,
Ons trokken te vele zaken
Naar aardse gewichtigdoenerij,
Naar wereldse vermaken
Of naar onze zorgen voor drank en spijs.
Kyrie Eleys.*

*De herders hadden hun handen vol
Eenvoudige geschenken.
Zij gaven het kerstkindje schapenwol
En baden het: wil aan ons denken
Wanneer gij zult zijn in uw paradijs.
Kyrie Eleys.*

*Doch ik en gij komen achteraan
Met duizenden meegelopen
Wij zullen wel lang in de rij moeten staan,
Maar de staldeur is nog open.
Wij worden misschien nog wel eenmaal wijs.
Kyrie Eleys.*

ANTON VAN DUINKERKEN

C. VEENHOF — KAMPEN

De ethiek van het leninistisch-marxisme

Ieder die ook maar enige kennis heeft opgedaan van het leninistisch-marxisme — dat de grondslag is van alle kommunistische partijen in de wereld — weet dat we daarin niet maar te doen hebben met een sociaal-economische theorie. Neen, het is een **wereld- en levensbeschouwing**, een ideologie optima forma. En dan een die aan elk aspect van het mensenleven een eigen karakter en zin geeft. Het is, anders gezegd, een voluit totalitaire ideologie, die daarom het leven van de enkele mens en van heel de menselijke samenleving volledig omvormen en beheersen wil naar het in haar ontworpen en gepropageerde model. En zo produceert het leninistisch-marxisme nu ook zijn eigen ethiek, zijn eigen moraal.

☆☆☆

Om op die ethiek, die moraal de juiste kijk te krijgen doet men het best zich te realiseren op welke wijze volgens de orthodoxe leninistische-marxisten hun toekomstideaal moet worden verwerkelijkt. Dat kan en moet alleen geschieden door een radikale en totale revolutie, een volledige omzetting van de huidige samenleving met al haar strukturen. Een revolutie die tot een wereldrevolutie uitgroeien moet.

Deze revolutie voltrekt zich nu in de „kapitalistische” wereld in drie fasen. Vooreerst de **klassenstrijd**, daarna de **dictatuur van het proletariaat** en ten slotte de „**Entstaatlichung**”, de opheffing van de staat. Daarna komt „van zelf” de klassenloze maatschappij. De klassenstrijd moet, zoals gezegd, gevoerd worden in alle kapitalistische — of, wat hetzelfde is — imperialistische, kolonialistische volken en staten. D.w.z.: in alle **niet-kommunistische** volken en staten, die volgens kommunistische opvatting per definitie kapitalistisch zijn. Die klassenstrijd is er een tussen het „proletariaat”, de „arbeidende klasse” en de „bourgeoisie”, de „kapitalisten” en hun aanhang.

Als ooit een of andere religie of ideologie een **antithese** heeft geproclameerd en in praktijk gebracht dan is het wel die van de kommunisten! Volgens haar bestaat er een onoverbrugbare kloof tussen de „kapitalisten” en de door dezen uitgebuite massa, tussen de „bourgeoisie” en het „proletariaat”. Tussen die beide categorieën van mensen bestaat strijd en **moet** strijd bestaan totdat de „kapitalisten”, de „bourgeois” zijn geliquideerd. Die klassenstrijd moet voorts gevoerd worden met alle mogelijke middelen, legale en illegaal, sluwe en harde, zolang tot de dictatuur van het proletariaat is gevestigd.

Deze klassenstrijd met de daarop volgende, daaruit voortvloeiende, daarmee onlosmakelijk verbonden „dictatuur van het proletariaat” is nu het allesbeheersende beginsel van het ethos, de moraal van het kommunisme.

☆☆☆

Op het derde Groot-Russische congres van de kommunistische jeugdorganisatie, gehouden in oktober 1922, zei Lenin: „Bestaat er zoiets als kommunistische moraal? Natuurlijk bestaat die. Vaak wordt er beweerd dat wij kommunisten in het geheel geen moraal bezitten. De bourgeoisie beschuldigt ons ervan

dat wij elke ethiek afwijzen. Dit is een methode van het door elkaar halen van onze begrippen om zand in de ogen van de arbeiders en boeren te strooien. In welke zin wijzen wij ethiek en moraal af? Op de wijze waarop deze gepredikt wordt door de bourgeoisie, die de ethiek uit de verordeningen van God gedistilleerd heeft. Wij zeggen natuurlijk dat wij niet in God geloven en wijzen alle moraal af zoals deze geldt in de samenleving en de verschillende klassen. Wij zeggen dat dit een bedrog, een fraude, en een voor-de-gekhouderij is in het belang van de grondbezitters en de kapitalisten. Wij zeggen dat onze moraal geheel ondergeschikt is aan en ten dienste staat van de klassenstrijd van het proletariaat.

Het is onze taak om alle belangen ondergeschikt te maken aan deze strijd. **Wij zeggen: moraal is datgene wat helpt om de oude uitbuitingsmaatschappij te vernietigen en het proletariaat te verenigen.** Kommunistische moraal is de moraal die dienstbaar is aan deze strijd. Wij geloven niet in een „eeuwige moraal”. De grond van de kommunistische moraal is de strijd voor de consolidatie en de vervolmaking van het kommunisme.”

Met welk een meedogenloze consequentie leze moraal volgens Lenin in de klassenstrijd moet worden toegepast, blijkt duidelijk uit z'n opdracht gegeven aan de kommunisten in niet-kommunistische landen, zo diep mogelijk te infiltreren in kerken, vakbonden, universiteiten en alle mogelijke andere organisaties. Lenin schreef met het oog daarop: „Het is noodzakelijk daarbij zijn toevlucht te nemen tot alle soorten trucs, list, onwettige middelen, geheimhouding en het verbergen der waarheid.”

☆☆☆

Deze klassenstrijd is, zoals gezegd, de voorbereiding van de overgang naar de dictatuur van het proletariaat. In een van zijn hoofdwerken „**Staat en Revolutie**” schreef Lenin daarover het volgende: „Het marxisme beperken tot de leer van de klassenstrijd wil zeggen: het marxisme besnoeien, misvormen, reduceren tot wat voor de bourgeoisie aanvaardbaar is. Marxist is slechts hij die de erkenning van de klassenstrijd uitstrekt tot de erkenning van de dictatuur van het proletariaat.”

En van deze dictatuur zegt Lenin in een van zijn belangrijkste geschriften: „**Het linkse radicalisme, de kinderziekte van het kommunisme**” o.a. dit: „De dictatuur van het proletariaat is de meedogenloze oorlog, vol offeringen, van de nieuwe klasse, tegen een machtiger vijand, tegen de bourgeoisie... de zege over de bourgeoisie is onmogelijk, zonder een lange, hardnekkige, verbitterde strijd op leven en dood, een strijd die volharding, discipline, standvastigheid, onbuigzaamheid en eensgezinde wil eist.”

Deze dictatuur van het proletariaat is „een taaie strijd, een bloedige en onbloedige, gewelddadige en vreedzame, militaire en economische, paedagogische en administratieve strijd tegen de machten en tradities van de oude maatschappij. De macht van de gewoonte van miljoenen en nog eens miljoenen is de vreselijkste macht. Zonder een ijzeren, in strijd gestaalde partij — het „stalen bataljon van het proletariaat” — zonder een partij die het vertrouwen geniet van alles wat in de aangewezen partij eerbij is, zonder een partij die de kunst verstaat de massa te volgen en te beïnvloeden, is het onmogelijk deze strijd met succes te voeren.”

Deze dictatuur is voorts „**staatsmacht** die rechtstreeks steunt op sterk gezag. Sterk gezag in het tijdperk van de twintigste eeuw — zoals trouwens in het algemeen in het tijdperk van de — is noch vuist noch knuppel, maar **het leger.**”

☆☆☆

Een onmisbare factor van deze dictatuur, een onmisbaar wapen ervan is de terreur. „Mensen jullie werkelijk dat wij de overwinning kunnen behalen zonder de meest straffe terreur?” vroeg Lenin zijn partijgenoten die zich na de oktoberrevolutie van 1917 beklagden

over zijn harde regiem. En Lenin gaf opdracht een „Buitengewoon Comité tot Onderdrukking der Contra-Revolutie” in het leven te roepen. Het was de Tsjeka, later gevolgd door de G.P.U. en de K.G.B. En zoals ieder weet hebben deze gruweldaden verricht en doen dat nog die hun weerga in de geschiedenis nauwelijks kennen. Napoleons uitspraak dat men eieren moet stukslaan om een omelet te kunnen bakken is een rake typering van Lenins opvatting over de dictatuur van het proletariaat en haar terreur. Zelf zei hij: „wij moeten eerst hoofden splijten vóór we ze kunnen strelen.”

De dichteres Mevr. Roland-Holst heeft dit huiveringwekkende aspect van het kommunisme in een van haar gedichten zó vertolkt:

Hoevele harten er nodig zijn,

Gij moogt ze nemen en de

prijs blijft klein.

De prijs blijft klein voor het mensengeluk.

Al gaan duizendmaal duizend harten stuk.

☆☆☆

In zijn studie: „**De christelijke betekenis van het Marxisme**” schrijft Alexander Miller over de moraliteit van het Leninistisch-marxisme: „Wat voor niet-Marxisten zo moeilijk te bevatten is, is dat het wetboek van het Marxistische leven zo radikaal afwijkt van de traditionele Europese opvattingen. De enige wet, die het kent, is de noodzakelijkheid van een klassenstrijd en het erkent geen andere verplichtingen dan het dienen van de revolutie. Hiervan uitgaande worden dingen toegestaan die normaal verboden zijn, en niet alleen dat, maar men wordt er soms toe verplicht. Het heeft geen zin het Marxisme te veroordelen omdat het onbarmhartigheid tolereert of zelfs in de hand werkt, alsook de leugen en het terreurwapen, of omdat wij onder kommunisten dat soort laksheid in het persoonlijk gedrag aantreffen, dat op conventionele morele gronden wordt veroordeeld. De Marxist is onkwetsbaar voor dergelijke aanvallen, tenzij kan worden bewezen, dat dat soort van gedrag het doel van de revolutie voorbijstreeft. Conventionele verplichtingen moeten zijn moraliteit niet in de weg staan. Medelijden met voeten treden, het afstand doen van persoonlijke banden en verplichtingen, het etiket van een gewetenloos en onbetrouwbaar persoon aan te nemen terwille van de Partij en haar zaak, kan ware heldenmoed betekenen.”

Met instemming citeert Miller Arthur Koestler die van de revolutionaire Marxist dit zegt: „Hij leest Macchiavelli (de profeet van het vorstenabsolutisme) Ignatius van Loyola (de stichter van de Jezuitenorde), Marx en Hegel en hij is onbewogen en onbarmhartig tegenover het mensdom als gevolg van een mathematische barmhartigheid. Hij doet altijd die dingen waarvan hij een afkeer heeft: hij wordt moordenaar om het moorden af te schaffen, hij offert lammeren opdat er geen lammeren meer worden geslacht, hij geselt de mensen met de knoet opdat zij leren zich meer met de knoet te laten afranselen, hij legt alle gewetensbezwaren af in naam van een hogere nauwgezetheid en hij daagt de haat van de mensheid uit wegens zijn liefde voor de mensheid — een abstracte en meetkundige liefde.”

Het huiveringwekkend karakter van de kommunistische moraal komt in alle duidelijkheid op ons af als men Lenins cynische uitspraak leest dat hij desnoods viervijfde deel van de mensheid wil opofferen om een vijfde deel daarvan gelukkig te maken.

IN VERBAND

MET DE KOMENDE FEESTDAGEN

BEVAT DIT BLAD 12 PAGINA'S

HET EERSTVOLGENDE NUMMER

VERSCHIJNT

— OP 2 JANUARI 1976 —

Zevenhonderd jaar geschiedenis

Amsterdam heeft ons geholpen twee beelden van het verleden tegenover elkaar te zetten. Er is het Amsterdam van de koopman en de regent, met zijn rijkdom en zijn schilderijen. En er is het Amsterdam van de arbeider, die dankzij het socialisme zich aan eeuwen van uitbuiting ontworstelt. Moeten we nu kiezen?

Het lijkt nogal gemakkelijk om neen te zeggen. Noch de regent, noch de arbeider kan men immers uit het verleden wegpraten, alsof hij nooit bestaan heeft. We hoeven maar over de Herengracht te wandelen om nog overal het Amsterdam te vinden dat de regenten hebben gemaakt. Akkoord, maar welk leven gaat er van die grachtenhuizen uit? Wonen daar soms de mensen die nu de Amsterdamse geschiedenis maken? En als ze er wonen, voelen ze zich dan ook maar in de verste verte verwant aan de waarden en idealen van de regententijd? Het is niet het minste deel van de regeerkunst, schreef in de zeventiende eeuw de Amsterdamse regentzoon Pieter Cornelisz. Hooft, de massa stil en rustig te houden. Dat klinkt heel anders dan wat we Wibaut in 1925 horen zeggen: het bevorderen van welvaart als taak van besturen betekent voorzien in alle redelijke behoeften van de grote massa der werkers. Dat is de lijn die zich in de Amsterdamse geschiedenis voortzet. Op het program van Hooft zou geen enkele politieke partij gemeenteraadsverkiezingen durven ingaan. Is dan eigenlijk ook niet de historische lijn van socialisme en arbeidersbeweging belangrijker, omdat ze vandaag nog wordt doorgetrokken?

Tot op zekere hoogte is dat natuurlijk waar. Geschiedenis loopt altijd naar het heden toe, en moet dus bij dat heden aanknopen. Als onze eigen tijd anders wordt, verandert de geschiedenis mee, vooral die van het jongste verleden. Wie eens leer- of handboeken van de vaderlandse geschiedenis opslaat zoals die vóór de tweede wereldoorlog werden geschreven, zal voor de negentiende en twintigste eeuw weinig anders kunnen vinden dan een aangeklede lijst van kabinetten. Je komt Den Haag bijna niet uit: vaderlandse geschiedenis speelt zich af op het Binnenhof. Leg daar dan eens een modern boek naast, bij voorbeeld het hoofdstuk van Richter Roegholt over Nederland na 1945, in de laatste druk van Romeins „Lage landen bij de zee”, of de „Geschiedenis van het gewone volk van Nederland”, van Bernd Feis en Paul Offermans. Nu kom je Amsterdam bijna niet meer uit: vaderlandse geschiedenis speelt zich af op straat en in de fabriek.

Nu is voor bepaalde onderdelen van de geschiedenis die gericht-

heid op gewone mensen niet nieuw. Met name in de geschiedenis van het gereformeerde volksdeel is die interesse altijd al bijzonder sterk geweest. Ik denk bij voorbeeld aan de boeken van dr C. Smits over de Afscheiding van 1834. Die zijn bepaald niet geschreven in harmonie met de tijdgeest, noch vervuld van modieus begeren het verleden te herscheppen tot geschiedenis van de arbeidende klasse. Maar het krioelt er van de gewone mensen, en dat is precies in overeenstemming met de manier waarop al lang de geschiedenis van de gereformeerde gezindte is aangepakt. We weten daar al zoveel van die gewone mensen af, dat er nu reeds een samenvattend overzicht mogelijk is gebleken: Algra's „Wonder van de negentiende eeuw”. Vergelijk daarmee wat I. J. Brugmans in 1925 schreef in zijn dissertatie, „De arbeidende klasse in Nederland in de negentiende eeuw 1813-1870”: willen we „de karaktereigenschappen en de psychische habitus van de arbeider schetsen, dan ondervinden wij als eigenaardige moeilijkheid, dat uitingen van arbeiderszijde volslagen ontbreken”. Brugmans' baanbrekende boek is nu vijftig jaar oud, maar er zijn sindsdien nog niet veel uitingen van arbeiderszijde bijeengezameld. Alleen de gereformeerde arbeiders maken daarop een uitzondering. Domela Nieuwenhuis ligt beter in de markt dan Abraham Kuyper, maar we kennen de geestesgesteldheid van Kuypers kiezersvolk beter dan die van Domela's aanhangers.

Moeten we dan zeggen dat moderne historici van de arbeidende klasse nog iets van de gereformeerde gezindte kunnen leren? Dat is even waar als het tegendeel. Een zuivere materialist ziet het eigenlijke levensdoel van de mens niet. „Al ware het, dat ik al wat ik heb tot spijs uitdeelde, en al ware het dat ik mijn lichaam gaf om te worden verbrand, maar had ik de liefde niet, het baatte mij niets”. Dat is het verschil tussen christelijke naastenliefde en socialistische solidariteit, ook al kan de laatste bergen verzetten, en heeft ze in de laatste honderd jaar waarschijnlijk ook meer bergen verzet dan het geloof van de christenen. Daarom valt er dus voor de gereformeerde gezindte ook nog wel iets te leren. Ze heeft gelijk als ze zegt dat de mens bij brood alleen niet kan leven. Dat is het mooie van boeken als die van dr C. Smits. Maar kennen wij die gewone mensen als wij niet weten hoeveel brood ze op tafel konden zetten? Heeft dat niets met hun geestelijk leven te maken? De godsdienst van de negentiende-eeuwse arbeiders, zegt Brugmans, was of een blind fatalisme, of een ziekelijke dweezucht. Opgewekt innig godsdienstig leven viel niet te verwachten „bij een massa, zo krachteloos en

MODERN KERSTFEEST

*Vanuit de diepte van mijn welvaartsstaat
roep ik tot U, tot Gij U vinden laat.*

*Want ik heb alles wat mijn hart begeert,
alleen 't geloven heb ik afgeleerd.*

*De woorden van het oude kerstverhaal
spreken voor ons een onverstaanbre taal.*

*Want wie gelooft er in een engelenlied
als hij het duivelse op aarde ziet?*

*Wie laat er nu nog alles in de steek
alleen omdat hij naar de hemel keek?*

*Wij geven U geen myrrhe of wierook meer,
en 't goud kunnen wij zelf gebruiken, Heer.*

*Wanneer men nu de kinderen vermoordt
wordt er nog nauwelijks protest gehoord.*

*De herders vonden 't Kind en spraken over Hem;
Wij zwijgen nog na twintig eeuwen Bethlehem.*

*Wat moet het toch verdrietig voor U zijn
dat wij zo groot doen — want U werd zo klein.*

*Wij zijn kindren van een harde, koude tijd,
maar laat ons zien, dat Gij toch onze Vader zijt.*

*Dat Gij ons zoekt in onze duisternis
omdat Uw liefde onveranderd is.*

NEL BENSCHOP

ondervoed, zo traag en slap zo armoedig en onontwikkeld”. Daar hoeft niemand het mee eens te zijn. Maar wie het tegendeel wil bewijzen moet wel het verband kunnen zien. We kunnen alleen volhouden dat het in de geschiedenis niet draait om de broedtrommel, als we toch heel goed weten dat daar niet veel inzat. Dan is een correctie mogelijk op historisch-materialistische geschiedschrijving als die van de Romeins en van Feis en Offermans. Dan ook kunnen we laten zien dat het socialisme niet de enige historische kracht van deze eeuw is, en evenmin de belangrijkste, ook al zou het de sterkste zijn.

Daarom dus graag geschiedenis van de arbeidende klasse. Vanuit het heden gezien zijn negentiende-eeuwse arbeiders ook inderdaad belangrijker dan zeventiende-eeuwse bankiers, want ze hebben meer tot het ontstaan van onze eigen wereld bijgedragen. Maar dat hoeft ons de ogen niet te sluiten voor de andere kant van de geschiedenis, die niet op de actualiteit gericht is. Het verleden heeft een eigen waarde, onafhankelijk van de doorwerking in het heden. Geschiedenis heeft altijd iets te maken met het liefdegebod. Of moeten wij soms alleen levende mensen liefhebben? Iedereen weet wel uit ervaring dat dit niet zo is. We houden nog van gestorven

vrienden en bloedverwanten. Hun goede naam is ons iets waard, we hebben er iets voor over dat hun nagedachtenis recht gedaan wordt. Dat nu is ook een taak van de geschiedenis, een niet minder belangrijke dan de verduidelijking van het heden: recht doen aan de gestorvenen, ongeacht hun belang voor de actualiteit. Wie deze taak ziet zal een herdenking niet alleen op het heden afstemmen. Mischien dat dan toch het achtste eeuwfeest beter gevierd kan worden dan het zevende.

Hulp bij Bijbelstudie

Nog een beperkt aantal exemplaren in voorraad van

**DE BRIEF
AAN DE EFEZIËRS**
door Ds H. Amelink

en van het boek

JONA
door Prof. C. Veenhof

Bestellingen kunt u doen volgens onderstaande prijsopgave een bedrag over te maken op giro 575663 ten name van G. de Kruijf, Troelstra-laan 252, Utrecht.

De prijs van 1 exemplaar is f 2,50; 5 exemplaren f 11,75; 10 exemplaren f 23,—; 25 exemplaren f 58,—.

F. VAN DER MEER † — ENSCHEDE

Christen zijn „door-de-week”¹⁾

Hoe kan het christen-zijn door de week worden beleefd?

Op zondag lijkt dat niet zo moeilijk. Dan zijn we immers temidden van (min of meer) gelijkdenkenden. Dan gaan we er van uit, dat we allemaal bijvoorbeeld de Bijbel beschouwen als het Woord van God. Daarover is geen discussie.

Evenmin over de vraag, of Jezus wel de Zoon van God is. In onze kerken zijn dat vaststaande dingen. Onder elkaar hebben we daar geen moeite mee.

Maar hoe staan die zaken op maandag en verder in ons dagelijks werk.

Het doorsneegemeentelid werkt door de week onder „andersdenkenden”. En daar zijn vloekers, godloochenaars en duidelijk antichristelijke mensen, ja zelfs collega's bij.

Christenen moeten wel in de wereld zijn. Ze mogen er niet uitlopen naar hun eigen beschermde milieu om zich niets van de wereld aan te trekken. Ze moeten er echter voor oppassen, dat ze niet aan de wereld gelijkvormig worden, zodat er geen verschil meer is te constateren. Kortom: ze moeten niet **van** de wereld zijn. Maar hoe doe je dat? Het is duidelijk, dat we daar doorgaans niet veel van terecht brengen.

Nu moet niemand van mij verwachten, dat ik dit probleem even uit de doeken zal doen. Ik wil wel proberen mijn gedachten te formuleren. Daarmee bereikt men meestal ook, dat men er zelf een duidelijker beeld van krijgt.

Welnu, om te weten wat je wel doen moet, is het eveneens nodig te weten wat niet moet!

Naar mijn mening moeten we niet al te fier doen, dat is belachelijk. De tijd van het gereformeerde imperialisme (dat veel kwaad heeft gesticht) ligt nu wel achter ons.

„Daar is geen duimbreed, waarvan God niet zegt: het is mijn.” Dat is volkomen waar, maar dat is dan ook het werk van God. Als het aan ons lag, zouden er hele onafzienbare terreinen zijn, waarvan dit helemaal niet gezegd kon worden.

Daarom moet ik niet zoveel hebben van dat stoere „achter uit de keel” spreken.

Niet slechts, omdat jezelf daardoor bespottelijk wordt, maar omdat het om Gods zaak gaat.

„Ze hebben u niet verworpen. Mij hebben ze verworpen”, zei God tot Samuël toen het volk beslist een koning wilde hebben. Wij moeten als christenen ons maar niet te vlug persoonlijk beledigd voelen. En vooral niet denken, dat wij het even zullen opknappen.

Wat mij betreft: ik sta zo door de

week voor de klas van een openbare middelbare school. Mijn leerlingen komen voor het grootste deel uit niet- (of nauwelijks) christelijke kringen. Ze hebben dus op de lagere school ook geen bijbellessen gehad. Combinaties van Adam en Eva, Kaïn en Abel betekenen voor hen dan ook niet veel meer dan Vroom en Dreesman. Ze weten wel, dat er iets anders mee wordt bedoeld, natuurlijk, maar wat precies, dat is hun nooit verteld. En ze hebben er ook niets van gelezen, want de meesten hebben geen Bijbel thuis. Als ze er één hebben, dan blijft hij dicht. En wekelijks kerkgang beschouwen ze als een privé-hobby van een steeds kleiner wordende groep mensen.

Hoe moet je in zo'n milieu je christen-zijn beleven? De automatisch werkende referentiekaders vallen weg, d.w.z. je kunt niet meer verwijzen naar dingen, die door ieder geloofd worden en begrepen en als gemeenschappelijk uitgangspunt aanvaard. Voor jezelf is dat wel eens lastig, ook wel eens ontvullend: de gesprekken gaan dan niet meer over de belijdenisgeschriften en over de synode maar b.v. over het druggebruik door minderjarige leerlingen. De problemen waarmee je wordt geconfronteerd, zijn heel anders, maar wel reëel; het zijn vaak harde en grimmige werkelijkheden.

Kun je op een vergadering tegen je collega's, als het over dat soort dingen gaat, zeggen, dat ons richtsnoer moet zijn het Woord van God? Ja, natuurlijk, dat kun je zeggen, maar ze zullen je enigszins verbaasd en niet-begrijpend aankijken en je vervolgens vragen: „Maar wat denkt u te **doen**?”

Wat je niet moet doen, zeker niet voor een klas vol kritisch ingestelde jonge mensen, die niet in de kerk zijn opgegroeid, is het goedpraten van fouten, die jezelf gemaakt hebt of die door christenen (misschien zelfs uit naam van God of van de kerk) zijn begaan. Dat hebben ze gauw door; ze zullen erom lachen en daar hebben ze gelijk in. Fouten moet je toegeven, en dat kan heel goed zonder in een „weg-met-ons” houding te vervallen; het is gewoon een zaak van oprechtheid. En dat toegeven vergroot je geloofwaardigheid; wat je daarna gaat zeggen, zullen ze eerder van je aannemen, als ze je als een eerlijk man beschouwen.

Zo'n 350 jaar geleden vergaderden onze gereformeerde vaders in Dordrecht; het werd de grote historische synode, die ons de Artikelen tegen de Remonstranten gaf. Er wordt beweerd, dat in dat zelfde jaar het eerste Nederlandse schip met negerslaven over de oceanen naar Amerika voer. Op de boeg stond de naam van Jezus geschreven. Dat was een vloek.

Je moet weten, waar je staat, in welk gezelschap je je bevindt. Van veel leerlingen van de 4e en 5e klas van een middelbare school b.v. kan gezegd worden, dat ze geen verloren zonen meer zijn, maar de zonen van de verloren zoon. Uit de gelijkenis weten we dat de zoon, die zijn vader verliet, nog wel in de kring van het verbond was opgegroeid. Maar wat wordt er van de volgende generatie, als de ouders de godsdienst overboord zetten? De kinderen weten helemaal nergens van. Bij wijze van uitzondering gaf ik eens de opdracht (omdat het zo bij de letterkundeles te pas kwam) een hoofdstuk uit de Bijbel thuis te lezen. De volgende dag kwam drie kwart op school met de mededeling, dat ze thuis geen Bijbel hadden. Het was geen onwil; er was gewoon geen Bijbel in het hele huis. Dit werd als een volkomen normaal excuus aangevoerd, maar het is huiveringwekkend. De volgende keer heb ik mijn zakbijbeltje meegebracht en ik heb het betreffende gedeelte gelezen.

Terloops...

ZIEN EN GELOVEN

In Matth. 1 : 18-25 wordt ons verteld, op welke wijze God aan Jozef heeft verteld, **geopenbaard**, dat Maria moeder van Jezus zal worden.

Jozef is verloofd met Maria. En verloofd-zijn betekent voor de gelovigen in die tijd, dat getrouwd-zijn er op volgt. Verloofd-zijn betekent ook, dat er van samenwonen nog geen sprake is (vers 18). En nog niet-samenwonen betekent, dat er van zwangerschap geen sprake kan zijn, omdat er van geslachtsgemeenschap nog geen sprake is (zie ook vers 25). De bijbel laat een aantal dingen, waarover wij vaak lang kunnen praten, als vanzelfsprekend tussen de regels door even zien. Als Jozef merkt, dat Maria in verwachting is, is hij daar kapot van.

Maria heeft Gabriël ontmoet.

Jozef niet.

Maria weet, dat ze begenadigd is boven alle vrouwen.

Jozef niet.

Maria kent haar geheim, ze wordt moeder van de Zoon van God.

Jozef weet daar niets van, hij ontdekt haar zwangerschap en kan niet anders dan concluderen dan dat ze gemeenschap met een andere man heeft gehad. Een kind komt immers niet uit de lucht vallen.

Dit Kind echter wel.

Om dat aan Jozef te openbaren stuurt God een engel naar hem toe. De bijbel vertelt ons, dat Jozef rechtschapen was, hij was een gelovige. Wat moest hij doen? Doen alsof Maria's kind zijn kind was, dat was te veel gevraagd! Naar de rechters gaan, alles vertellen en de verbintenis publiek verbreken, dat wilde hij Maria niet aandoen (hij hield van haar). Maar Jozef heeft nog méér overwogen. Hij kende de wet en die wet zei, dat een meisje dat gemeenschap had met een ander dan haar verloofde, mét die ander gestenigd moest worden (Deut.

Ik had het nodig voor de behandeling van „Ether” een bijbelse tragedie uit de 17e eeuw, geschreven in het Frans. U weet wellicht dat ook onze dichter Vondel een aantal bijbelse tragedies op zijn naam heeft staan.

Deze leerlingen van 17 à 18 jaar hadden nog nooit van Esther gehoord. Het verhaal zoals het in de Bijbel staat, vormt de bron, waaruit de Fransman Racine heeft geput. Dus ik begon te lezen van Ahasveros en Vasthi, van Esther en Mordechai en van de jodenhater Haman. En ze gnuifden van plezier. „Harstikke mooi meneer, gaat u de volgende les verder?” Dat was de reactie. Ze dachten bij de verstoting van koningin Vasthi aan een haremgeschiedenis; hare majesteit ging de laan uit, omdat ze (waarschijnlijk) weigerde als striptease-danseres op te treden; ze had haar trots, misschien meer dan menige dame uit onze tijd. En ze genoten ook van de val van Haman en zagen daarin een prachtig voorbeeld van „de bedrieger bedrogen”, wie een paal opricht

22 : 23 en 24). Tijdens de Romeinse bezetting was hiervoor echter toestemming van de Romeinen nodig.

Jozef overweegt er vandoor te gaan teneinde zó Maria te sparen. Maar dan komt God.

De bijbel spreekt op meerdere plaatsen (o.a. Joh. 20 : 28) over „niet zien en toch geloven”. Jozef moet echter **zien en geloven**. Hij ziet, dat Maria een kind verwacht en hij moet geloven, dat daar geen man aan te pas is gekomen, dat God op bijzondere wijze dat heeft bewerkt.

God openbaart aan Jozef Zijn wil, Zijn weg.

God openbaart aan Jozef dat onbegrijpelijke, dat Maria dienstbaar mag zijn aan de komst van Gods Zoon in deze wereld.

Maria's kind zal Jezus heten, want Hij zal zijn volk redden uit hun zonden.

Jozef mag niet weggaan, hij moet blijven en met Maria trouwen.

Jozef gelooft.

Jozef doet een stap terug, maakt zijn wil ondergeschikt aan Gods wil.

Jozef wordt bij dit Kind de man op de achtergrond, de man die er buiten staat, maar voor anderen is hij de vader van Jezus (Luk. 3 : 23).

Jozef gelooft dat Maria's Kind is ontvangen van de Heilige Geest.

Jozef gelooft.

En de mensen die Jezus later zien moeten eveneens geloven.

Velen hebben niet geloofd. Zij zien achter Jezus slechts vader Jozef (Matth. 13 : 55). En zó zien die velen God niet zoals Hij in Jezus komt tot de wereld.

Jozef gelooft en neemt Maria tot vrouw, hij trouwt met haar maar heeft geen gemeenschap met haar voordat Jezus is geboren (vers 25).

Jozef wil de man op de achtergrond zijn, hij cijfert zich zelf weg. Als Jezus geboren wordt, is Zijnmoeder nog maagd.

Nog één ding. Let er eens op, dat tot Jozef Gods Woorden spreekt.

de engel in zijn nachtelijke preek Hij haalt Jesaja 7 : 14 aan om te laten zien, dat God Zijn woorden wáár maakt.

God met ons. Dat is Kerstfeest.

P. C. van Wijck

¹⁾ Bovenstaand artikel is een samenvoeging van een paar concept artikelen van wijlen drs F. van der Meer.

voor een ander, komt er zelf aan te hangen.

Neem het ze maar eens kwalijk, dat ze zo'n geschiedenis niet direct heilshistorisch Christocentrisch of Theocentrisch verstaan. Je kunt ze niet alles tegelijk zeggen, misschien komt er later wel eens een gelegenheid om zulke perspectieven ter sprake te brengen.

Ja, uitkomen voor je mening, dat moet kunnen. Als de leiding van de school mij dat zou verbieden, dan zou er voor mij geen plaats zijn aan zo'n school. Maar men heeft mij nog nooit iets in de weg gelegd en toch werk ik al 13 jaar bij het openbaar onderwijs. Maar iets anders is: je mening aan de leerlingen opleggen. Dat mag nooit.

Vroeger vertelden ze ons, dat dit zo ongeveer het procedé was dat Karel de Grote toepaste: bekeer je, of ik schiet. Misschien had de man de beste bedoelingen en meende hij het te doen tot eer van God. (Saulus van Tarsen méende ook Gode een dienst te bewijzen.) Maar het kan ook zijn, dat zijn bedoelingen veeleer in het politieke vlak van gebiedsuitbreiding lagen; de Saksers noemden hem tenminste „Karel de Slachter”. Wij mensen zijn, als het goed is, slechts middelen. Het zal niet geschieden door kracht of geweld, maar door de Geest van God. Wij mogen en wij kunnen niet dwingen tot het geloof. Wat mijn leerlingen later zullen doen, met de Bijbel, dat moet ik aan hen overlaten. Wat de Bijbel met hen doet, laat ik over aan God.

Kerknieuws

Afscheid en intrede — Ds H. Smit neemt D.V. zondag 21 december in een kerkdienst, die om 7.00 uur n.m. begint, afscheid van de gemeente te Den Helder wegens vertrek naar Barendrecht, waar hij 5 januari a.s. intrede hoopt te doen na bevestigd te zijn door zijn zwager, ds L. W. G. Blokhuis te Schiedam.

Kand. J. Bouma — Kand. J. Bouma te Amsterdam zal D.V. op de vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort Amsterdam d.d. 27 februari 1976 praeparatoir geëxamineerd worden om in onze kerken beroepbaar gesteld te worden.

Amsterdam-Zuid — Ds J. Verhoeff zal wegens legerpredikantschap in lang verband D.V. zon-

dag 28 december a.s., 's avonds om 7.00 uur afscheid nemen van zijn gemeente. In de vakatureperiode zal als konsulent optreden ds H. J. v. d. Kwast te Amstelveen. Een eventuele fusie tussen de kerken van Zuid en West wordt overwogen.

Beverwijk — Enkele gemeentelieden hebben zich gevoegd bij de Vrij Evangelisch gemeente ter plaatse.

Wie helpt student zo spoedig mogelijk aan een

ZIT-SLAAPKAMER
voor 5 dagen per week
in Rotterdam.

Jan H. Geerts,
„de Beukenhof” te Velp (Gld.)
Tel. 085-629187

BINNENKORT VERSCHIJNT

Eénmaal Pinksteren

door Ds. C. Vonk

Waarschuwing tegen averechts Schriftgebruik door Pinkster- en Charismatische Beweging.

Toezening na storting of overschrijving van f 4,25 op gironr. 534103 ten name van A. de Blois, Graaf Florisstraat 44, Schiedam.

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

Hem nu, die blijkens de kracht, welke in ons werkt; bij machte is oneindig veel meer te doen dan wij bidden of beseffen, Hem zij de heerlijkheid in de gemeente en in Christus Jezus tot in alle geslachten, van eeuwigheid tot eeuwigheid! Amen.

Efeze 3 : 20 en 21.

De HEERE heeft thuis gehaald Zijn geliefd kind, onze lieve zorgzame Vader en Opa

GERBRAND VOOGT

weduwenaar van Catharina van der Zee

in de leeftijd van 83 jaar.

Utrecht: B. VOOGT
G. A. VOOGT-DE GROOT
Ten Boer: J. DE VOS-VOOGT
B. DE VOS
Utrecht: M. KLEIN OBBINK-VOOGT
F. KLEIN OBBINK
Rotterdam: W. VAN DER GRAAF-VOOGT
M. G. VAN DER GRAAF
Utrecht: M. J. VAN RIET-VOOGT
W. F. VAN RIET
Utrecht: W. A. VEL TROMP-VOOGT
G. VEL TROMP
Haastrecht: J. P. VEL TROMP-VOOGT
G. F. VEL TROMP
en kleinkinderen

Utrecht, 15 december 1975
Rooseveltlaan 46

De teraardebestelling zal plaats hebben te Zwartewaal na een samenkomst om 11.30 uur v.m. in de Geref. Kerk, aldaar, op vrijdag 19 december 1975.

Ons vakantie-reisplan 1976 OOSTENRIJK

Deze unieke Jongerenreis naar het Bregenzerwäld gaan wij dit jaar weer doen voor de 17de keer.

Door de vele aanvragen gaan wij dit jaar meer reizen organiseren; door verandering van boerderij in het bergdorp Schwarzenberg biedt ons dit meer comfort; en volop te genieten van het prachtige „Vorarl-gebergte”.

Bij de prijs is alles inbegrepen, verzekering, bustocht, etc.

De data zijn als volgt:

21 juni t.m. 30 juni	f 425,—
1 juli t.m. 10 juli	f 425,—
12 juli t.m. 21 juli	f 425,—
26 juli t.m. 4 aug.	f 425,—
9 aug. t.m. 18 aug.	f 425,—

Wintersport bij genoeg deelname.

23 dec. 1976 t.m. 4 januari 1977 f 555,—.

Folders op aanvraag.

Aanmelden bij de kampleider

Jan Wijsma,
Langgrouwsterwei 39 - Nijkerk (O.D.) Post Metslawier
tel. 05192-293

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

Direkt **GELD** nodig?

Bel Spijkerboer - Elburg
een vertrouwd en voordelig adres.
Tel. 05250-1751

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie

Merellhoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.